

PETER SPOOR

De schooljeugd van Targo Moeres

UITGAVE: PATERS VAN DE H. GEEST · RHENEN

PETER SPOOR

Targo Moeres

KRUISBOEKEN

VIe DRUK

OMSLAG PAN BEEKMAN

ILLUSTRATIES PETER SPOOR

UITGAVE / PATERS VAN DE HEILIGE GEEST - RHENEN

De uitgave van deze serie geschiedt onder toezicht en
verantwoordelijkheid van de Paters van de H. Geest.

PATERS v/d H. GEEST
Provinciaalaat
Huize Fatima Rhenen.

Targo Moeres

Targo Moeres is een stadje in 't oude Hongarije. De mensen in die hele streek zijn Hongaren. Maar tegenwoordig hoort het bij Roemenië. Ten noorden van het stadje ligt een klein, klein dorpje. Dat heet Monor. 't Ligt aan een klein riviertje, dat ook Monor genoemd wordt. En dat stroomt in de grote rivier, die Moeres heet. Gemakkelijk te onthouden, hé.

't Is een arm dorpje. Er is zelfs geen enkele straat. Een zandweg loopt er wel door. Links en rechts van die weg staan de boerenhuizen. 't Ligt aan de voet van de Karpaten. Als je buiten het dorp staat, kun je de woeste bergen in de verte zien. 't Zijn juist donkere wolken, die op de horizon hangen. Maar wolken gaan weg, de bergen niet. Die blijven daar altijd.

Op de hellingen van de Kelemenbergen groeien grote bossen van eike- en beukebomen, van spar en ahorn. Daarin wonen herten en vossen. En ook grote, bruine beren en . . . . . wolven.

Daarin wonen ook de Ottomannen. Dat zijn mensen, die uit de dorpen en de steden, uit Budapest en Askod, uit Targo Moeres en Klausenburg Malom, uit Tokaj en Debreczin, uit heel Hongarije en Roemenië, gevlucht zijn voor de rode kommunisten. Want die zijn de baas in dit land. Dat is heel lelijk. Die roden haten de priesters en de Katholieke mensen en alles, wat goed is. Ze zetten hen in de gevangenis of in grote kampen. Daar krijgen ze zoveel slaag, dat ze er na korte tijd aan sterven.

Daarom zijn er zoveel mensen naar de bossen en de bergen gevlucht.

In Roemenië en Hongarije is christenvervolging. En dat is heel erg. Arm land, arme mensen en vooral arme kinderen.

De kommissaris

De oude schoolmeester

De jongens en meisjes in de school in Monor zaten heel stil. Ze hadden de handjes mooi achter op de rug, zoals dat moest. En de voetjes tikten niet of schoven niet, maar rustten heel stil op 't bankje. Geen wonder. Vóór de klas stond mijnheer de kommissaris uit de stad en die was boos. Heel erg boos.

Hij had de kindertjes ondervraagd en heel erg verkeerde antwoorden gekregen. Daarom was hij boos.

„Jullie zijt domme kinderen,” zei hij. „Jullie weet niets, niets. Jullie zegt nog, dat God de wereld geschapen

heeft. En er is helemaal geen God. Jullie weet niets te vertellen over de grote, „heilige” Stalin. En dat is heel erg. Maar ’t zal beter worden. ’k Zal jullie eens ’n andere meester sturen. Daar moet je dan maar goed naar luisteren. Als ik dan terugkom zal het wel beter zijn.”

Mijnheer de kommissaris greep z’n stok en ging boos weg. De deur van de klas klapte hard dicht. Buiten sloeg een auto aan..... rrrt..... die schoof over de dorpsstraat. En hiermee was de vervolging ook in Monor gekomen.

Toen de kinderen de auto hoorden weggrijden, durfden ze pas om te kijken naar hun oude meester. Die stond achter in de klas en speelde met z’n rode potlood. Hij keek langs de muur naar de drie dingen, die daar hingen: een plaatje van onze lieve Vrouw en een portret van de oude Keizer Frans Jozef en een echt mooi kruisbeeld.

Nu kwam hij langzaam naar voren gestapt. Hij keek z’n kinderen lang, heel lang aan. Hij nam z’n bril in de hand en z’n ogen gingen langs alle banken en boorden in ieder paar kinderoogen vóór hem.

Toen waren de jongens en meisjes misschien nog stiller, want ze voelden dat het een ernstig ogenblik was.

Dan zette hij z’n bril weer op, vouwde z’n handen samen als bij het klasgebed en zei heel eerbiedig:

„O, Lieve Vrouw van Bisistra, red m’n kinderen. Red ons dorp, red Zevenburgen.”

„Amen,” zeiden de kinderen als vanzelf. Toen strekte

de meester z'n handen naar de eerste bank. Hij kon er precies met z'n vingertoppen bij en liet die rusten op de richel van de bank. Dan sprak hij langzaam:

„Kinderen, past op voor die man. 't Is 'n knecht van de duivel. En de duivels zijn de baas in ons arme land. De rode duivels, die de knechten zijn van Lucifer Stalin.

Dat is ons eigen schuld, omdat we vroeger niet braaf genoeg geleefd hebben. Jongens en meisjes, 't is 'n zware tijd voor ons allemaal. De Lieve Heer wil zien, wie of Hem trouw blijft, als de duivel ons aanvalt.

Jullie blijven trouw, hé. Jullie blijven Gods eigen ridders. Dan zal Jezus je later heel rijk belonen. Misschien kiest Hij er van jullie wel uit om martelaar of martelares te worden. Juist als de kleine Tarcisius. Bidt daarom goed. Bidt tot onze Lieve Vrouw, dan helpt Zij jullie. Bidt, bidt heel veel voor ons arme Zevenburgen. En weest niet bang. De goede God is toch sterker dan de sterkste duivel.

Gaat nu naar huis. De volkskommissaris zal wel zeggen, wanneer het weer school is.

Komt, staat recht voor het gebed. Ons laatste schoolgebed.”

De kinderen gingen staan. En langzaam bad de oude meester het dankgebed na de klas. Aan het einde zei hij driemaal hetzelfde gebed, waarmee hij begonnen was: O.L. Vrouw van Bisistra, bescherm Zevenburgen.

Toen maakte hij een kruisteken: 'n groot, breed kruisteken. 't Laatste in de school. En daarna gaf hij met de hand een teken, dat ze mochten gaan. In de deur kwa-

..... *En streekte hem even over de bleke hand*

men alle kinderen hem voorbij. Hij zag hen voor 't laatst. Dat wist hij. Nu die inspecteur gekomen was, moest de oude meester spoedig verdwijnen. Hij kon naar de bergen vluchten, om met de onderduikers mee te vechten, of hij kon wachten, tot de rode politie hem kwam gevangen nemen en hem naar een concentratiekamp zou sturen.

De meester had het eerste gekozen. Deze avond nog zou hij de weg naar de bergen inslaan. Maar dat kon hij niet tegen de kinderen zeggen!

Ze groetten hem zoals altijd: „Dag meester.”

En hij groette hen terug. Hij noemde ieder kind bij

de naam: „Dag Steffan, dag Gabriël, Kyra, Mariska. Dag Sandor, Katinka.”

De kleine Hoya sloot de rij: „Dag meester,” zei ze ook en streelde hem even over de bleke hand.

„Dag Hoya. Kleine zwarte krullebol. Denk nog eens aan je oude meester, hé.”

„Gaat U weg, meester?”

„Stil, Hoya, ik kom terug. Ik kom weer terug.”

„Wanneer, meester?”

„Dat weet ik niet. Misschien gauw, misschien veel later. In ieder geval kom ik terug als de zon weer schijnt in Zevenburgen. Dag!”

De deur klapte dicht. Door 't raam keek de oude man hen nog na hoe ze over de straat naar hun arme huisjes gingen. Eindelijk was de laatste kinderfiguur uit de straat verdwenen. Toen draaide de meester zich om en verliet langzaam z'n oude vuile klasje. Maar hier had hij gewerkt en de kindertjes van 't land lezen, schrijven, rekenen, maar vooral godsdienst geleerd. Daarom had hij er spijt van, dat hij dit armelijke klasje verlaten moest.

Hij liep langzaam langs die éne muur van de klas. Daar hingen z'n rijkdommen: 'n plaatje van Onze Lieve Vrouw en een portret van de oude keizer Frans Jozef. Hij bleef ervoor staan en z'n vingers streelden de rijkdommen. „Ik kan jullie niet meenemen,” zuchtte hij, „en dat is jammer. Als ik terugkom zal ik jullie wel niet meer zien.”

Hij schudde z'n hoofd en er kwamen tranen in z'n

ogen. Toen ging hij weer terug voor de lege klas en keek omhoog. Daar hing de grootste schat, 'n mooi kruisbeeld. Dat kruisbeeld was een geschenk van z'n kinderen bij z'n zilveren feest. Hij keek ernaar en boog z'n hoofd.

„Ik vlucht niet, Lieve Heer, uit angst. O nee. Maar ik mag hier toch niets meer doen. 'k Ben buiten gezet. En als ik ga, dan kan ik later terugkomen, om de kinderen opnieuw te leren.

Lieve Heer, vaarwel! Help m'n kinderen in de moeilijke uren, die gaan komen.”

Langzaam maakte de meester een kruis. Toen nam hij nog eenmaal 't schoolkrijtje en schreef op 't bord: „En toch zal Christus overwinnen.”

Toen het donker was, wandelde de meester op de weg buiten het dorp, die naar de bergen leidde. Hij wandelde rustig als een echte rentenier. Hij droeg geen pakje bij zich. Hij keek nog niet eens om. Maar hij wandelde steeds verder.

'n Drie kwartier buiten het dorp kwam 'n man naast hem lopen, die 'n mantel droeg van schapenvel, zoals de herders die dragen. Onder die mantel was 'n stevig mes en 'n revolver verborgen...

„Ken je me nog, meester?” vroeg de man. Hij keek de wandelaar van bezijden aan.

„Ha, Muki; Muki de juhasz, ¹⁾ ben jij het. We wisten niet, waarheen je was weggevlucht.”

---

¹⁾ juhasz = schaapherder

„Daarheen natuurlijk. Naar de Ottomannen in de bergen.”

„O ja, en kwam jij me nu afhalen? Of ben je maar toevallig hier?”

„Nee, we wisten dat je komen zou, we hadden 'n tip gekregen.”

„'n Tip? Van wie?”

„Van de pastoor. Z'n lamp brandde voor 't raampje van de zolderkamer. Dat kunnen we van verre zien, en dat betekent: er komt er weer een. Dan gaan we die éne zoeken, want 't is moeilijk om bij ons te komen.”

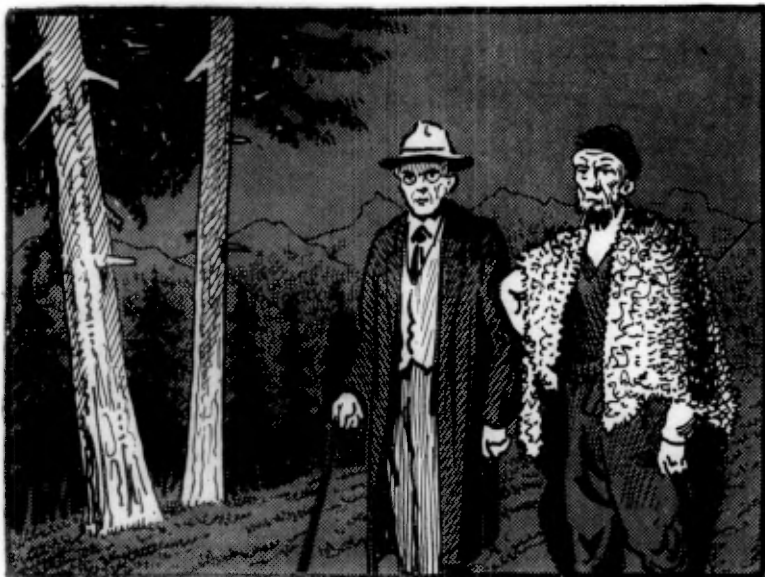
„Ja, ja,” lachte de meester. „Nu begrijp ik, waarom de pastoor me een prettige wandeling toewenste. Ik ben er vanavond nog geweest om afscheid te nemen. Hij heeft me nog wat voor jullie meegegeven. 't Is van de boeren om kogels te kopen. Hier is 't.”

De meester haalde 'n geldbuideltje te voorschijn en reikte het Muki over.

„Dank je,” zei de schaapherder. „O, die pastoor, meester, 'n slimme vos. Hij helpt ons zo prachtig. Alle pastoors helpen ons. Zevenburgen heeft goede priesters, meester. Daar zullen die rode duivels nog 'n harde kluiw aan hebben.”

„Ja, ja, Muki. Ons Vaderland is nog niet verloren. Kom, 'k ga mee.”

Even stond de meester nu stil en keek om. 't Was donker. Boven pinkten de sterren. Maar er was geen maan in de lucht. Ginds lag het dorp. Je kon het niet meer zien. Er brandden geen lichtjes in de huizen, want

men ging vroeg naar bed in Monor. Dat spaarde licht en brandstof.

„Ergens daar ginds bidt mijn vrouw voor mij en voor jou, Muki, en voor alle Ottomannen.”

De schaapherder trok z'n gezelschap aan de mouw.

„Vooruit, meester. 't Wordt laat. 's Nachts zijn de wilde dieren op stap. En we moeten nog 'n hele wandeling maken.”

In de nacht liepen twee zwarte gedaanten op de donkere bossen toe, die in de verte wachtten.

In de Putika¹⁾ van Manzy Hanrath

Alle kinderen hadden acht dagen vakantie. Dat vonden ze wel prettig. 't Was voorjaar. De boerinnen en de meeste boeren werkten op 't land. De kinderen konden meehelpen bij 't uitzaaien van de tarwe of bij het planten van de maïs. Ze liepen langs de buffels, die de karren trokken of de ploeg door het land stuurden. Ze lieten de kaalgeschoren schapen grazen langs de paden die tussen de akkers door liepen. Ze speelden en stoeiden barrevoets over de weiden of draafden door 't dorp. Maar de ouders keken bezorgd. De oude schoolmeester was verdwenen, de Kelemenbergen in. De pastoor zou nu gauw moeten volgen. En dan waren de roden heer en meester in Monor. Wat er tegen te doen?

Die zondag dachten ze, dat de pastoor zou preken over de oude meester. En over de nieuwe, die nog moest komen. Maar de pastoor zei niets daarover. Hij zei, dat de mensen hun geweten moesten volgen. Het eerlijk geweten bedroog nooit. Daar moesten de mensen naar luisteren. Dan zouden ze altijd het goede doen.

Het viel de mensen wel wat tegen. Doch de pastoor wist, dat er verklikkers in de kerk waren. Die zouden alles aan de kommissaris gaan vertellen. Maar in de herberg bij Manzy Hanrath ging het er niet zo stil naar toe. De oude boer Lajos Hatyar begon te mopperen tegen Sandor Legoska. Iedereen wist, dat Legoska met de

---

¹⁾ Putika = herberg of kroeg.

roden meedeed. Hij was lid van de rode partij. Eerst was hij 'n arme schaapherder. En nu had hij eensklaps een boerderijtje gekregen en was biro ¹⁾ geworden. Maar de mensen zeiden dat hij het deed uit vrees, omdat hij anders z'n baantje kwijt was.

„Zeg, Legoska,” begon Lajos, „hoelang moeten die deugnieten van kinderen nog rondlopen in ons dorp. Komt de meester nog terug of hoe zit het er mee?”

Sandor Legoska zette z'n glas slibovitz neer en keek de boer eens aan.

„Ik weet het niet,” zei hij. „Ik weet van niets. Ik heb nog geen bericht uit de stad ontvangen.”

„Waar is Rothans gebleven?” vroeg 'n andere boer. Rothans was de naam van de oude meester.

„Ik weet het niet,” zei Legoska. „Ik weet van niets. Maar ze zullen hem wel vinden.”

De boeren lachten hardop: „Ha, ha, vinden! Wie moet dat doen? De kommissaris toch niet, ha, ha! Die durft geen meter diep de bergen in. Die is bang voor de Ottomannen.

„Er zijn geen Ottomannen,” riep Sandor er tussen. „Er zijn niets dan gewone dieven en rovers in de Kelemenbergen. En die zullen ze gauw genoeg te pakken hebben.”

Weer begonnen allen hardop te lachen.

„We weten beter, Legoska. Waar zijn onze jongens en onze juhasz (schaapherders)? Waar is Geza Lippay

---

¹⁾ Biro is een deftige boer, die alle zaken van 't dorp regelt, behalve de belastingen.

en Ionel Borkos, die vroeger schrijver waren op het kantoor, toen jij nog varkenshoeder was? Zijn dat rovers? Nee, Legoska, in de Karpaten zit 't nieuwe leger van ons land."

„We zullen wel met hen afrekenen. De rode troepen zijn dapper genoeg."

't Lachen begon opnieuw en Sandor werd er kwaad om. Hij zwaaide met z'n armen en wierp zonder erg z'n glas met slibovitz om.

„En jullie zullen we ook krijgen. Ik zal iedereen onthouden, die met de rode regering durft te lachen. En er komt een nieuwe meester, en die zal jullie domme kinderen wel mores leren, want hij komt recht uit Klausenburg. En....."

.....En kneep hem bijna z'n keel dicht

„.....hij is zo rood als 'n gekookte kreeft”, riep iemand uit de groep. 'n Bulderend gelach was 't antwoord.

„Ga weg, ga weg,” schreeuwde de biro. „Ik ga naar huis.”

't Mager mannetje probeerde uit de kring te komen. Maar de boeren stonden tegen elkaar aan en duwden hem telkens terug in de kring. 't Kereltje werd bang en daarom brutaal.

„Laat me gaan,” schreeuwde hij, „wie me iets doet, die gaat de gevangenis in. En de pastoor.....”

Maar daar greep 'n grote vuist hem plotseling bij z'n halskraag en kneep 'm bijna z'n keel dicht.

'n Reus van 'n vent met z'n zwarte doek voor de onderste helft van z'n gezicht gebonden, had zich vooruit gedrongen en de biro vastgegrepen. De boeren weken verwonderd wat terug.

„Laat me los,” gorgelde Legoska, „je nijpt m'n keel dicht, kerel.”

't Kereltje werd grauw als 'n vuile vaatdoek en z'n slangenooijes groeiden tot bolletjes.

„Luister, rode kakkerlak!” siste de zwarte, „als de pastoor wat overkomt, ga jij in 'n doodkist. Verstaan? En nu.....” meteen pakte de vreemde reus met z'n andere hand 't kereltje in 't kruis van z'n broek en slingerde hem in de richting van de deur. 'n Gediensstige boer hield die open, en hielp de arme biro met een stevige schop verder de straat op.

Buiten krabbelde Legoska overeind, klopte z'n jasje wat af en hinkpinkte naar 't huis van Yoessof Valenkov, de kommissaris. Maar halverwege stond hij stil. Hij dacht aan de bedreiging van de zwarte en sloeg daarom 't straatje naar z'n huis in. Legoska was bang en..... laf. Heel erg laf.....

In de herberg stond de gemaskerde nu op 't enige tafeltje. De boeren groeften er omheen.

„'n Ottoman” fluisterden ze. En zo was het: één van de ondergedoken verzetsmannen uit de donkere wouden van 't Kelemengebergte: sterk, brutaal en geheimzinnig.

De zwarte zei: „Mannen van Monor, bericht van onze kommandant: Meester Rothans is veilig. En er zijn

er nog meer. Rekent er op met je brood, dat we meer mensen tellen. Weest niet bang voor de roden, als ze naar dit dorp komen. Wij zijn er ook nog. Gegroet.”

Hij sprong van de tafel en verdween door de deur. Niemand volgde hem.

Zo kwam de strijd ook in 't hele kleine Monor.

De nieuwe meester

De school was weer begonnen. De nieuwe meester uit Hermannstadt was gekomen. 't Was 'n jonge man met altijd 'n sigaret in z'n mond. Hij droeg bruine schoenen en 'n polshorloge. Nu ja, hij kwam uit de stad. In Monor droeg men alleen 's zondags schoenen. Maar dat waren heel zware, zwarte dingen. De arme mensen hadden een stuk gelooide schapehuid onder hun voeten gebonden. Maar bruine, mooie zomerschoenen!..... Hij woonde in 't huisje van meester Rothans. Ratinka, de vrouw van Sandor Legoska, zou voor hem koken en het huisje schoon houden. Dat had de volkskommissaris zo bevolen. De vrouw en de twee kinderen van meester

Rothans waren eruit gezet. Die hadden 'n onderkomen gevonden bij de kruidenier: Peter Hattyar. Ze hadden er maar weinig plaats, want 'n Hongaarse dorpswoning is niet meer dan 'n kamer en 'n keukentje met wat scheefgezakte stallen. Maar de mensen kunnen zich behelpen en ook de kinderen.

De eerste dag waren veel leerlingen afwezig. Toen moest Sandor Legoska naar die ouders gaan met 'n boodschap van de kommissaris. In die boodschap werd gezegd, dat alle ouders, die hun kinderen niet naar school zonden, 'n zware boete zouden krijgen.

Daarom was het getal de tweede dag groter... Maar ze hadden van thuis allemaal de boodschap meegekregen, dat ze voorzichtig moesten zijn: niets zeggen en niets vertellen over thuis, over de pastoor of over de oude meester.

De nieuwe meester zag z'n nieuwe schapen voor zich: 'n heel lokaal vol. Want de school van Monor had maar één lokaal. Daarin zaten de vier klassen heel gezellig bij elkaar: links de meisjes en rechts de jongens. Ze zaten in lange banken: vijf of zes naast elkaar. En op de twee voorste banken, d.w.z. in de eerste klas, zaten er wel acht.

De banken waren oud en vuil. Ze stonden vol krassen. Op de zitbanken waren halve cirkels uitgeschuurd door de jongensbroeken en meisjesjurken. Maar daar keek de meester niet naar. De vier wanden van de klas waren ook vuil. Even vuil als de banken. Ze waren in tien jaren niet gewit. Er hingen vier platen: één plaat met

'n bruine beer in 't bos; één met 'n grote olifant, die 'n boom in z'n slurf droeg, en één plaat met een rood kruis en veel woorden erop. Die hing er nog van de vorige oorlog, toen er gewonde soldaten in de school gelegen hadden. 't Was 'n plaat van 't Rode Kruis. Maar niemand wist het. En dan hing er nog 'n foto van Aartshertog Frans Jozef, als koning van Hongarije. Maar ook die foto zag de meester niet. Geen wonder, ze was erg zwart geworden. Feitelijk had die foto daar niet meer mogen hangen, want Zevenburgen was geen Hongarije meer. Maar meester Rothans dacht er anders over.

„Eens komt onze koning terug,” zei hij altijd tegen de kinderen. „En dan vieren we acht dagen feest.”

Maar naar deze platen of naar deze foto keek de nieuwe meester niet. Er was nog iets in 't oude klasje van Monor. Boven het bord hing aan de werkmuur een kruisbeeld en rechts ervan een schilderijtje van O.L. Vrouw van Bisistra.

Alle scholen in Roemenië zijn staatsscholen. Allerlei kinderen komer erop: Katholieken, Joden, Wederdopers, Schismatieken. In Zevenburgen is het grootste deel Katholiek: wel negentig procent. Maar in ieder dorp wonen toch ook Joden en ook de enkele protestant gaat naar de staatsschool. Daarom hangt er geen kruisbeeld en daarom is er geen godsdienstles. Eens in de week komen de pastoor, de dominé en de rabbi en geven godsdienstonderricht aan hun schaapjes. Maar 'n echt katholieke school is in Hongarije zeldzaam. Doch in Monor woonden geen protestanten en slechts twee Jood-

se families: de herbergierster en de schoenmaker. Daar was geen rabbi voor. Daarom deed de pastoor alleen de godsdienstles. En dat deed hij goed en geregeld. Hij sloeg nooit over. Bij 't zilveren jubilé van meester Rothans had de pastoor dit kruisbeeld in de klas gehangen. 't Mocht wel niet, maar niemand had er ooit iets van gezegd. Zo keek de Lieve Heer de hele dag vanaf z'n kruis neer op de arme jongens en meisjes van Monor....

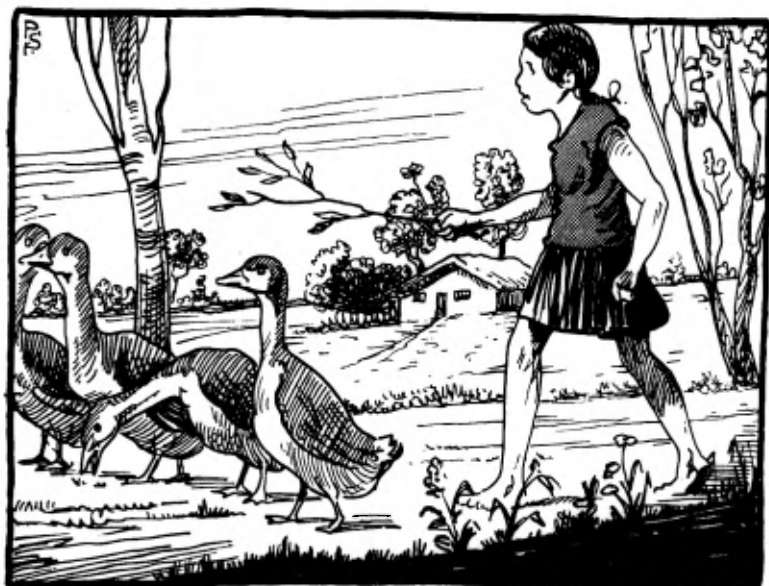
Zelfs naar dit kruisbeeld keek de rode meester niet. Trouwens, het hing achter hem hoog tegen de muur. Hij kon het zo niet zien....

Neen, meester Sergei Zincké keek naar de vuile snoetjes, de smerige hemdbloesjes, de kapotte broekjes en vieze, blote benen van z'n nieuwe leerlingen.

Hij trok z'n neus op. De zweetlucht van die kleine lijfjes met 'n geur van mest, van geiten en koeien kroop de stadse mijnheer naar de keel. En hij zei: „Smerige bende.”

Ja, dat zei die nieuwe meester Sergei Zincké tegen de jongens en meisjes van Monor.

Maar domme meester, zie je dan niet de heerlijk mooie rode kleur, die op de kinderwangen ligt en glanst door 't vuile zand, dat er ook zit opgeplakt. Zie je niet die heldere ondeugend schitterende oogjes, die je zo nieuwsgierig aankijken. En wat staan die lijfjes en been-tjes prachtig strak en rond in hun lompenpak... Ja, die drie daar op de vierde bank zijn goed gekleed, hé. Die tellen niet mee. Dat zijn de kinderen van de herbergierster. Zij mogen in een echt bed slapen, tot de zon al hoog

Ganzen hoeden

aan de hemel staat. Maar zij mogen niet mee spelen en ravotten op velden en weiden, zoals die „smerige bende”.

Toen vanmorgen de zon opkwam, was die bende al buiten en dreef hun vee, hun geiten en ganzen, hun varkens en koeien naar de weiden om deze te laten grazen. Ze joegen vandaag hun beesten bijtijds naar huis terug om niet te laat op school te komen. Maar dat was alleen vandaag, omdat ze nieuwsgierig waren en omdat Sander Legoska die boodschap had rondgebracht. Maar morgen.....

„Jullie zorgt, dat je vanmiddag allemaal gewassen bent, verstaan!”

De oogjes vlogen even links en rechts en hier en daar veegde gauw 'n gescheurde mouw 'n neus droog. De ogen van de meester keken boos naar de poetsende mouwen.

„Zulk een smerige bende heb ik nog nooit gezien. Dat kun je alleen ontmoeten in zo'n achterlijk katholiek dorp als Monor. Maar we zullen daar een einde aan maken. We zullen jullie en je vuile ouders eens 'n beetje hygiëne leren. Weten jullie wat hygiëne is? Jij daar op de vijfde bank. Jij zwarte.” Zes zwarte jongens, die allemaal op de vijfde bank zaten keken verwonderd op.

„Die op de hoek. Zeg op, hoe heet je!”

„Steffan, meester.”

„Anders niets? Je hele naam? En ga in je bank staan, als je moet antwoorden.”

De zwarte knaap stond recht in z'n bank. 't Was 'n stevig kereltje met mooie ogen en 'n bos krullend zwart haar.

„Steffan Hattyar, meester.”

„De tafels van vermenigvuldiging, meester. En die ken ik van buiten.”

„Stommeling”, snauwde meester Sergei Zincké.

„Neem je leesboeken. De eerste klas neemt de leien.”

Er was even geroezemoes. De kinderen weifelden. Ze keken elkaar aan. Toen zei de meester:

„Je leesboeken, zeg ik.”

Daarop klonk 'n hoog meisjesstemmetje:

„Meester, we hebben nog niet gebeden.”

Met 'n ruk van z'n hoofd keek de meester naar de

spreekster. Maar alle kinderkopjes schudden heftig van neen. Er was nog niet gebeden.

„Wie was dat daar? Wie heeft er wat gezegd?”

’n Klein meisje met donkere vlechtjes en hoogrood geleurde wangetjes van verlegenheid, stak haar vinger op.

„Hoe heet je? Ga staan, als je moet antwoorden.”

„Kyra, meester.”

„Je hele naam?”

„Kyra Legoska.”

„Zo, Legoska. Is je vader niet de biro?”

„Ja meester.”

„En bidt hij ooit?”

„Neen, meester. En daar heeft moeder spijt genoeg van.”

„Hou je mond, Kyra. Je vader is verstandig. Bidden dient nergens voor. En hier wordt niet meer gebeden. Neem je leesboeken.”

De kinderen namen hun leesboeken en de les begon.

’s Middags vertelden ze natuurlijk allemaal thuis, wat de meester gezegd had. Vader en moeder keken elkaar ’ns veelbetekenend aan. En ze dachten hetzelfde: hij begint al met z’n rode kunsten...

In ’t middaguur zaten de kinderen, die overbleven tegen de schoolmuur hun boterhammen op te eten; zwart brood met ’n beetje zout. Sommigen hadden er wat lekwar (jam) over. Ze baden die middag twee keer voor ’t eten. Daar was één keer bij voor ’t vergeten ge-

bed in de klas. Zo bleef het voortaan. Het gebed in de klas bleef weg. Maar bij de tafelgebeden werd 'n gebedje bijgevoegd. De goede God behoefde niets te kort te komen, vonden de kinderen.

Maar acht dagen later werd het erger. Telkens na schooltijd had de meester naar het kruisbeeld staan kijken. Telkens had hij zich boos gemaakt. Zo'n kruisbeeld toch. Ja, daar kon die rode meester niet goed tegen, dat was volgens hem bijgeloof. Dat moest weg. Natuurlijk moest dat kruis weg, want de meester met de bruine schoenen en 't polshorloge, de meester met de eeuwige sigaret tussen z'n lippen, was 'n knecht van de duivel. En de duivel kan nu eenmaal 't kruis niet uitstaan. Daarom besloot meester Sergei Zincké om 't kruis weg te gooien, om het stuk te slaan. En dat zou hij zo doen, dat ze het allemaal goed konden zien.

Zo gebeurde het op maandag van de tweede week. Alle kinderen zaten te wachten, tot ze hun leien of hun boeken moesten pakken. Maar meester Zincké had niets geen haast. Hij liep langs de banken op en neer en rookte en lachte. De kinderen keken naar hun stadse meester, zo heel stiekem even en..... lachten en stieten elkaar aan en lachten weer. Wat deed die man vreemd. Toen bleef meester Zincké achter in de klas staan. Z'n handen had hij in z'n broekzakken gestoken en hij sprak met de sigaret in z'n mond. Maar toen kreeg hij 'n hoestbui, want de rook schoot in z'n verkeerde keelgat. Weer giechelden de jongens en meisjes. Maar meester werd boos. En hij bromde:

„Jullie bent allemaal domme, heel domme ganzen. Wat hangt daar voor de klas, zeg 'ns, jij daar Gabor Szalsbos?”

„Een kruisbeeld, meester!”

„Da's de Lieve Heer, meester, die aan 't kruis gestorven is, voor goede en kwade mensen.”

Dat was de stem van de kleine Hoya, die rechtop was gaan staan en 'n kleurtje had. Maar ze keek vurig, die kleine zwarte Hoya.

„Jou vraag ik niets, brutale meid, wie heeft je dat geleerd?”

„De pastoor, meester. En die liegt nooit.”

„Zo, is de pastoor er dan bij geweest? Zeg op, vooruit dan!”

Dat was onzin. De pastoor was geen tweeduizend jaar oud.

„Zo, dus de pastoor vertelt jullie kletspraatjes, hè. Niemand weet of er 'n Christus is geweest. En daarom gaat dat ding weg. Haal 'n trapje, Steffan Hattyar. 't Staat in mijn huis.”

De klas was ineens heel erg stil. 't Lachen was weg van de gezichtjes. Niemand bewoog zich.

„Haal 'n trapje, Steffan.” De stem van de meester klonk hard. Hij stapte tot vóór de klas. Hij zette z'n handen in de zij en keek links en rechts met ogen, alsof hij een dierentemmer was.

„Steffan, doe wat ik zeg!”

Steffan bleef zitten. 't Ventje zag wit, z'n handen beefden. Maar z'n oogjes waren vinnig.

.....En gaf 'm met de stok 'n flink pak slaag

Iedereen in de klas zat vol spanning, zelfs de drie jodenkindertjes keken nieuwsgierig toe.

De meester was rood geworden. Die roomse koppigheid zou hij eruitslaan. Ja, hij zag het wel aan die andere kinderen: ze lachen hem stiekem uit. Hem uitlachen!

„Voor 't laatst, jongetje, doe je wat ik gezegd heb? Of heb je liever een pak slaag?” Dreigend zwaaide Sergei Zincké met de aanwijsstok.

„Nee”, schudde Steffan. Toen greep de meester met de hand, waaraan het polshorloge schitterde, de kleine Steffan bij z'n kraag, sleurde hem voor de klas en gaf

'm met de stok 'n flink pak slaag. Maar de jongen huilde niet. Nee, nu niet. Als hij thuis 'ns klappen kreeg, schreeuwde hij voor geweld. Doch nu was het iets anders. Heel de klas rees overeind en volgde de straoefening. „Mooi zo, Steffan. Niet schreien. Laat die rooie er geen plezier van hebben. Wacht maar, Steffie we zullen 't die meester wel inpeperen. Wacht maar.”

Toen 't pak slaag gegeven was, moest de kleine Steffan op z'n knieën gaan zitten. Hij wreef wel over z'n zitvlak, want het deed flink pijn. Maar inwendig had hij toch nog plezier. En hij voelde dat hij klappen had gekregen voor 'n heilige zaak. Hij voelde dat hij met de duivel gevochten had. De meester hijgde van het zware werk. Maar z'n woede was nog niet over.

„Als er nog meer van die koppige kinderen zijn, dan kunnen ze hier komen. M'n stok is nog niet kapot.”

De hele klas was stil. Met grote angstige ogen keken de kinderen naar de razende man en naar z'n stok. En toen gebeurde er plotseling iets vreemds. Heel langzaam was de kleine Kyra gaan staan. Ze zag erg bleek. Haar handjes beefden. De meester zag haar staan.

„Wat wil je, zwartkop?”

Maar Kyra zei niets. Ze ging uit haar bank en stapte naar voren. Ze ging de meester voorbij en naast Steffan zakte ze op haar knieën, alsof ze ook straf had.

„Hei, brutale vlerk! Wat moet dat betekenen?”

„Ik ben ook zo koppig, meester. Ik help ook niet mee, om de Lieve Jezus uit de klas te gooien.”

De mond van de meester ging open van verbazing.

Maar dan hief hij de gevreesde stok op, om de kleine Kyra te slaan.

Doch alsof er 'n veer lossprong, schoven overal gilende kinderen uit de banken. Ze vlogen naar voren, jongens en meisjes. Ze grepen de woedende man. Ze klemden er zich schreeuwend en roepend aan vast. 't Werd 'n kluwen van stampende en wringende kinderen. En daarboven de zwaaiende kommanderende meester. Maar niemand verstond, wat hij riep. En toen hij in z'n woede en angst sloeg, grepen tientallen handen de stok en rukten hem die af.

„Er uit! Er uit!” gilde de man boven 't stemmenroer uit. „Weg, smerige honden!”

De eersten hoorden het en vluchtten weg door de deur. De anderenvolgden. Ze namen Steffan en Kyra mee. Maar drie grote jongens, boerenjongens, bleven staan.

„Wat willen jullie? Ga naar je smerige huizen. De volkskommissaris zal hiervan meer horen. Wacht maar,”

„Dat dachten we wel”, zei de allergrootste, die Muki Süsz heette en even lang was als de meester zelf.

„Ik zeg je daarom, mijnheer Sergei Zincké. Als je hier iets van vertelt, dan zullen de Ottomannen er ook van horen. En laat dat kruis hangen of we slaan je bont en blauw, verstaan!”

Ze stonden dreigend voor de rode meester. Maar die zei niets meer. Hij nam z'n hoed en ging. De jongens liet hij alleen staan.

Meester Sergei Zincké uit 't rode Hermannstadt had het verloren van de kinderen van Monor.

„En laat dat kruis hangen of we slaan je bont en blauw,

En toch kwam de volkskommissaris. Hij kwam met soldaten. 't Hele dorp liep uit om 't te zien. Maar de kinderen waren niet in de school. 't Kruis werd uit de klas gehaald en op de straat kapot gegooid. De boeren zagen het. Ze zwegen. Maar ze knepen hun nagels in de bal van hun vuisten. De boerinnen zagen het en schreiden. En ééntje begon hardop de rozenkrans te bidden. Maar 'n boer tikte haar op de schouder en zei: „Zwijg”.

Toen was weer alles stil. Langs de zwijgende boeren stapten de soldaten met hun geweren en de kommissaris en „de rode meester”.

Toen de meester door de gewapende troep naar huis

'n Groot zwart kruis stond diep in het hout gebrand

werd gebracht en voor z'n deur stond, hield hij verschrikt stil. Over de hele deur stond 'n groot zwart kruis, diep in 't hout gebrand.

De mensen van Monor zagen 't. Ze grinnikten. Niemand kende de dader. Niemand behalve de zigeunerpaardensmid, die 't gloeiend ijzer aan Muki Süsz gegeven had voor drie bani.

En nog was de kruisgeschiedenis niet uit. Op de avond van de dag, dat de school ontwijd was, zaten vier kinderen bijeen in de houtstapel achter Peter Hattyar's winkel.

Die vier waren: Steffan Hattyar, Kyra Legoska, Ga-

bos Szalbos en Illona Mihales: twee jongens en twee meisjes. Ze waren geen van vier ouder dan tien jaar.

Waarover zij zo druk samen praatten, kon niemand anders horen. Het ging allemaal heel zachtjes en ze letten goed op, dat er geen luisteraars waren. Doch 't ging over de school.

Toen ze opstonden, gingen ze niet naar huis. Maar ieder had een lijstje in de hand. Daarop stonden de namen en de adressen van de andere katholieke leerlingen..... Steffan had ze geschreven op builtjes uit de winkel van z'n vader.

't Was Kyra, die het plan had opgevat. Ze had gezegd: „Nu is de Lieve Heer weg uit onze klas. Nu zal de Lieve Heer ons niet meer zegenen, omdat we Hem niet verdedigd hebben.”

„We konden Hem niet verdedigen,” zei Steffan, „we konden toch niets doen tegen de soldaten.”

„Ik weet het niet,” zei Kyra. „Maar kinderen kunnen meer dan grote mensen. Dat heeft onze pastoor ook gepredikt. We moesten Hem in de klas terugbrengen. Steffan.”

„Jawel. Maar hoe?”

Toen had het kleine meisje haar plan verteld. En dadelijk was Steffan z'n kameraadje gaan halen, om hem te vragen mee te doen. En Kyra zocht haar viendinnetje, Illona op. Daarom hadden deze vier schoolkinder-tjes zo geheimzinnig vergaderd bij de houtstapel van Peter Hattyar. Ze wilden direct met 't plannetje van Kyra meedoen. Doch Illona vond, dat alle katholieke

„Wat zijn jullie van plan?“

kinderen mee moesten doen. Daarom gingen ze nu in de avond naar alle tanya's en huisjes van Monor.

En 't was helemaal donker toen Steffan z'n slaappleaats bij 't keukenfornuis opzocht.

Vader was nog op. Hij had een kaars aangestoken en schreef in z'n winkelboeken. Hij keek somber en zuchtte. Het viel niet mee voor 'n winkelier om de kost te verdienen. De rode regering in Hermannstadt eiste zoveel en zo zware belastingen, dat bijna de hele verdienste weging.

„Waar ben je geweest, Steffan?“ vroeg vader.

„Luister 'ns vader. We willen het kruisbeeld in de

school terugbrengen. Kommissaris Valenkov heeft het vanmiddag op straat stuk gegooid. Dat is heiligschennis, hè vader?"

„Ja jongen, heiligschennis. Vandaag de goede God uit de school, morgen de lieve Heer uit de kerk en daarna de goede Jezus uit onze harten. Waar moet dat heen?"

„Maar vader, we brengen de Lieve Heer terug in de school. Kyra en Gabor en Illona en alle andere kinderen doen mee."

„Wat zijn jullie van plan?"

„We willen vechten zoals de kruisvaarders van vroeger, vader. We willen strijden, we willen....." Steffan kwam overeind van z'n bedje en ging bij de tafel bij z'n vader staan.

„Wees voorzichtig, jongen. Die rode duivels zijn slim en wreed. Ze zullen je nog in de gevangenis zetten. In 't donker hok onder 't raadhuis."

„Dat geeft toch niets, vader? Voor God moet je alles over hebben."

„Jawel, jawel, jongen. Maar als ze je nu eens dood maken."

„Dan ga ik recht naar de hemel. Dat is toch 't fijnste."

„En ik heb geen Steffan meer. En je moeder, jongen? En je zusjes?"

„Jullie komen later toch weer bij me, vader. Dat duurt heus zo lang niet."

„Schei uit, jongen. Je zult m'n hele winkel nog kapot maken, als je de roden boos maakt."

„Hoe kan dat, vader?"

„Wel natuurlijk. Als jullie doorgaat met je geplaag, dan zullen ze de ouders straffen. En dan nemen ze mij m'n winkel af. En waar moeten we dan van leven?”

„Daar zal de goede God wel voor zorgen, vader. In de bijbelse geschiedenis staat toch, dat Jezus vijfduizend mensen te eten gaf. Dan zal hij ons ook niet vergeten.”

„Ga slapen, Steffan. Je hoeft je vader niet te leren, wat in de bijbelse geschiedenis staat. Ik had op school altijd hoge punten.”

„O, dan bent U ook niet bang voor de roden, hè vader? Die zijn juist zoiets als Herodes, hè. En die heeft het ook verloren.”

„Ga naar bed, Steffan. Kleine jongens moeten niet zoveel praten.”

„Ja vader. En morgen brengen we het kruis weer in school terug, hè?”

„Daar praten we dan wel over. Schiet op. Ik hoor je moeder aankomen.”

Steffan kroop in z'n nestje en sliep spoedig in. Toen z'n vader uitgecijferd was en z'n boeken en schriften opborg, kwam hij met de brandende kaars langs z'n slapende jongen. Hij zag hem glimlachen in z'n droom.

„Hè,” dacht Peter Hattyar, „die droomt al van de hemel. Vreemd, dat ik dat nu nooit kan.”

Hij was jaloers op z'n jongen en met 'n smak gooide hij in de winkel z'n boeken neer.

„Je hebt gelijk, Steffan. Als wij voor God zorgen, zorgt God voor ons.”

Bij Kyra ging het heel anders. Ze wilde thuis eerst niets vertellen. Maar ze moest moeders hulp vragen. En zo kwam die achter het geheim.

„O, Kyra, zorg maar, dat vader er niets van te weten komt.”

„Zou hij kwaad zijn, moeder?”

„Nee, hij zal bang zijn. Als de kommissaris het te weten komt, zal hij vader misschien in de gevangenis zetten.”

„Nu, wat zou dat? Onze lieve Heer zal wel voor ons zorgen.”

„k Hoop het, kind. Je moet maar goed voor vader bidden, dan komt alles wel goed.”

„Helpt U me morgen, moeder?”

„Zeker, kindje, zo gauw vader weg is. Die mag niets weten.”

Bij Illona thuis zeiden vader en moeder, dat het gevaarlijk was.

„Je moet die rode meester niet kwaad maken, Dat geeft maar moeite”, zei vader.

„En 't is toch zo moeilijk om aan 't eten te blijven”, vond moeder.

„We moeten alles voor ons geloof over hebben, zelfs ons leven”, antwoordde het meisje.

„Jij bent een mooie,” smaalde vader. „Jij zelfs je leven voor 't geloof over hebben? Als je je voet stoot, schrei je al.”

„Maar dat is heel wat anders. Als 't voor 't geloof is,

„Kijk dan! En schrei ik?“

durf je alles. Dat heeft de pastoor zelf gezegd.”

„k Moet 't eerst zien, vóór ik het geloof,” zei moeder. Toen pakte Illona de grote stopnaald, waarmee moeder de gaten in vaders zondagse kousen dichtmaakte en stak ze plotseling dwars door haar hand.

„Kijk dan! En schrei ik?“ 'n Bloedstraaltje kwam omhoog en vloeide over haar bruine handje, langs haar pols en arm.

„Hemel, Illona, doe niet zo dom!” schrok moeder op. „Zo heb ik het niet bedoeld.”

„Geef hier je hand, dat ik er de naald voorzichtig uittrek,” beval vader, „dom ding, jezelf verwonden!”

Vader stond op van de bank achter de tafel, om Illona te helpen. Maar ze sprong terug met de naald in haar hand.

„Schrei ik dan? Zeg dan, of ik schrei. Kijk maar.”
Meteen trok ze met een ruk de naald er weer uit.

„Voor't heilig geloof kan iemand nog meer verdragen. En jullie kunnen dat ook. Als je maar niet bang bent.”

„Ga naar bed, Illona. Zulke domme dingen mag je nooit meer doen. Maar toch, je valt me mee”.

„Ik heb niet geschreid, hè vader. Ik mag morgen 't kruis mee in de klas terug brengen, hè?”

„Daar praten we morgen nog wel over. Ga nu maar slapen. Je hebt me doen schrikken.”

„Zo, nu is je handje verbonden. En nu nooit meer zo dom doen, hè kindje?”

Ze was haar plotselinge angst weer te boven. Want bij de vreemde daad van Illona was ze nog erger geschrokken dan haar man. Maar ook zij was trots op haar meisje. Illona was tot nog toe 'n erg huilerig kind geweest. Bij de minste pijn had ze altijd geschreid. Haar kameraadjes en vriendinnetjes plaagden er haar vaak mee. En nu had ze zó iets gedaan. Er zat toch wel durf in 't meisje.

Toen Illona haar slaappleatsje in de geitenstal had opgezocht, zei vader tegen z'n vrouw:

„'k Geloof, dat Illona gelijk heeft, we zijn te bang.”

„'t Kan waar zijn. Enfin, we zullen maar afwachten. Maar zo'n dingen als vanavond moet ze niet meer doen. Ze jaagt m'n hart in m'n keel.”

Bij Gabor Szalbor ging het veel gemakkelijker. Zijn vader en moeder waren gewone arme mensen. Vader werkte als boerenknecht op 'n grote staatsstanya en moeder moest overdag ook mee gaan helpen om te verdienen. Ze werkte in de kaasmakerij van Heinzelmänn. Iedere morgen en iedere avond moest ze de geiten melken van de kaasfabriek. En dat waren er wel vijftig. Dat hoefde ze niet alleen te doen. Nee, ze waren met drie vrouwen. 't Waren dus gewone mensen. Honger lijden kenden ze al vanaf hun jeugd. Gabor ging ook vaak naar school zonder ontbijt. Zijn bed was in de zomer, schrik niet, in de houtstapel buitenshuis. Het huisje was immers maar één kamertje rijk. En daarin sliepen vader en moeder achter een oud gordijn. En z'n drie zusjes hadden hun rustplaats op de bank en tussen de poten van de omgekeerde tafel. Maar Gabor en z'n broertje Michaël hadden buiten hun nestje gemaakt. De winters in Hongarije kunnen erg koud zijn. Dan zochten de twee jongens 'n slaappleatsje bij de twee geiten. Ze sliepen op hetzelfde stro en tegen de ruggen van de dieren. Dat was warm. En ieder van de kinderen had z'n werk in de huishouding. Ze moesten meehelpen om met z'n allen zoveel te kunnen verdienen, dat men er van leven kon.

Maar deze arme mensen baden geregeld tot de goede God om het dagelijkse brood te vragen en..... waren daarom tevreden en gelukkig.

Vader Szalbos zat nog achter z'n huisje en rookte 't pijpje van z'n eigen geteelde tabak. Gabor ging naast

Vader Szalbos schoot in 'n lach

hem zitten, ook tegen de lemen wand, en vertelde z'n vader hun plan.

Vader Szalbos schoot in 'n lach.

„Jullie zijt eigenlijk een paar deugnieten. Maar ik vind 't flink, hoor. Die rode sinjeur kan de goede Heer God zo maar niet op de straat smijten. Wel verdorie, ze moesten hem op straat smijten. Dat heeft ie verdiend, de vlegel!”

„Hij slaat erop, vader. Hij was wild als 'n beer, toen Steffan en Kyra weigerden. Hij wou Kyra ook slaan. Maar we zijn hem allemaal aangevlogen. En toen joeg hij ons naar huis.”

„Hij zal nog bozer worden, Gabor. Hij zal nog wel

andere dingen doen. Dat soort mensen heeft geen geweten. Dat heeft de duivel hem afgenomen, die russische duivel, die hier nu de baas speelt.

Maar als het te gevaarlijk wordt, jongen, dan.....”

De man nam z'n pijp uit de mond en wees in de verte, waar als donkere klompen de Kelemenbergen aan de horizon lagen.

„Zie je die bergen ginds, Gabor? Daar wonen onze wachters. Ze zullen komen, als het nodig is. Die zijn niet bang voor de roden. Hè, hè, ik wou dat ik er ook zat.”

Daags na de heiligschennis met 't kruis van de klas. Meester Sergei Zincké was toch niet erg op z'n gemak. Maar toegeven, onderdoen voor dat armzalige schooiersvolk. Waar dacht je aan? Hij had een stevige stok meegebracht en wachtte in de deur z'n ballorige schapen op. Maar er gebeurde niets. Geen enkel scheldwoord werd er geroepen. Geen steen vloog naast hem tegen de muur. Als makke lammetjes gingen de kinderen naar binnen. En verdorie, ze waren er allemaal. Niemand had het gewaagd om thuis te blijven. Dat was maar goed ook. Want dan had hij hen door de rode soldaten van kommissaris Valenkov laten ophalen.

Meester Sergei Zincké voelde zich heel wat geruster. Zie je nu wel, als je die boeren maar flink aanpakte, dan waren ze spoedig genoeg tam.

De meeste kinderen hielden hun handjes gevouwen op de borst. En zo zaten ze ook in de bank. Dat was 'n ongewone houding. De kinderen in Roemenië houden hun handen op de rug. Ook in de bank. Meester Sergei

keek dan ook wat verwonderd naar z'n brave discipelen.

Hij tikte 'n meisje tegen haar wang.

„Hei, zeg, zwartkop! Wat zit je er vreemd bij. Doe die handen op je rug.” Meteen trok hij zelf de handen van het kind van elkaar. En toen zag hij op de borst een klein kruisje. Meester keek verwonderd. Maar dan werd hij achterdochtig en hij kommandeerde:

„Allemaal de handen op de rug!”

Alle handen gingen op de rug. Overal schitterde een klein kruisje op de borst. Behalve bij Rachel Hanrath en 't jongetje van de kaasboer Heinzelmänn. Maar dat waren geen katholieken.

De meester stond een ogenblik stom verwonderd en daarna geweldig boos te kijken. Toen vloog hij op 't meisje vóór hem af en hij rukte aan 't kruisje om 't weg te gooien.

„Neen,” zei 't meisje, „dit zult u niet weggooien, want 't zit erop genaaid.”

De lange Muki Süsz riep: „Leuk hè, meester; één kruis weg en vijftig ervoor terug.”

„Hou je mond vlegel,” brulde meester Zincké, „of ik gooi je buiten.”

Maar Muki lachte eens en bleef uitdagend naast z'n bank staan.

Nog even wachtte meester Zincké. Maar hij durfde toch niets meer te doen.

„Neem je boeken,” zei hij, „we beginnen.”

Sindsdien droeg minstens één der kinderen 'n kruisje op de borst. Ieder kreeg voor acht dagen de beurt. En de lieve Heer was weer in de klas gekomen.

De traktatie

Hoe het kwam wist meester Zincké zelf niet, maar 'n dag na de kruisdag in school, reed kommissaris Valenkov met z'n auto weer 't dorpje Monor binnen en hield stil bij het schoolhuis.

Meester Zincké zag dat niet graag. Hij was ook bang voor die baas. En hij had gelijk, want de kommissaris was helemaal niet tevreden over die meester met z'n kruisen.

„Dat moet je zo niet doen. Je bent te wild. Je moet die mensen met veel zachtheid behandelen.”

„Dat is vreemd,” dacht de meester, „de kommissaris heeft toch zelf 't kruisbeeld uit de school gegooid. En nou krijg ik standjes, omdat ik het nadoe.”

Ja zeker, meester Zincké. Maar de kommissaris had over zijn kruisgooierij ook standjes gekregen van de hoge rode baas uit Hermannstadt. En daarom kreeg de meester op z'n kop en daarom.....

's Middags stond Valenkov naast meester Zincké vóór de klas. De jongens en meisjes werden bang, toen ze die wilde en gevaarlijke man zagen staan. Dat was de baas over de soldaten, over de rode soldaten in Targo Moeres. Doch vandaag keek hij niet zo boos. Hij lachte zelfs tegen de klas. Hoya vond, dat hij niets vriendelijk lachte. Dan zag je zijn vuile, ongepoetste tanden.

„Luistert eens, kinderen,” zei hij heel vriendelijk. „Meester Zincké heeft gisteren verkeerd gedaan. Dat grote kruis moest weg, want dat was van die „verrader”

meester Rothans. Maar wanneer jullie zelf 'n kruis mee naar school wilt brengen, dan is het goed. Dat mag gerust. Maar 't moet een heel klein kruisje zijn, want de andere kinderen zien dat niet graag. De Jodenkinderen bijvoorbeeld. Vinden jullie dat goed?"

De kinderen zeiden niets. Ze zaten stil met de handen op de rug en op de hemdjjes was nog bij velen het rozenkranskruisje te zien.

„Zie je wel, meester Zincké”, zei de kommissaris. „Ze zijn er heel best mee tevreden.”

Maar de meester antwoordde niet. Hij was boos, omdat hij een standje had gehad. Maar hij durfde het niet te laten zien. Want Sergeï Zincké behoorde niet tot de dapperen.

De kommissaris lachte maar steeds.

„En nu heb ik een aangename verrassing voor jullie. Onze grote meester en leider Stalin heeft veel op met kindertjes. In de mooie en prachtige stad Moskou, waar alle mensen rijk en gelukkig zijn, roept hij heel dikwijls de kindertjes bij zich in z'n huis. Hij zegt: laat de kinderen tot mij komen, en dan trakteert hij hen op allerlei lekkers. Maar hij heeft ook gedacht aan de jongens en meisjes van Monor. Kijk eens hier.”

Kommissaris Valenkov plaatste twee grote dozen op de eerste bank. Er zat een portret van Stalin opgeplakt.

„Deze éne doos zit vol met lekkers: maanbroodjes en notenbroodjes en ook lekkers uit de stadse winkels, dat jullie nooit ziet. Dat eten anders alleen de rijke kinderen. Maar de goede Stalin heeft gezegd, dat ook jullie dat

En nu heb ik een verrassing . . . . .

mogen hebben. En in de andere doos zitten allemaal mooie dingen om te dragen: warme wollen mutsen en dassen, laarsjes, truitjes, kousen, mooie jurkjes. Die zijn ook voor jullie. Vinden jullie dat niet fijn?"

De kinderen zeiden nog niets. Maar hun oogjes tintelden vol verwachting. 't Waren bijna allemaal arme kinderen. 's Morgens aten ze een snee brood met zout. 's Middags aardappelen met paprika of met uien en vet-saus. En 's avonds gepofte aardappelen, zo maar droog, of weer een snee van 't grote brood met ui of paprika. Soms kwam er wel eens wat lekwar op ('n dunne soort jam). En nu zo maar die heerlijke maanbroodjes. Die

kregen ze anders alleen met Kerstmis. Geen wonder, dat ze begerig naar die grote doos keken. En dan die fijne kleren!

„Kijk eens, meester, hoe blij ze zijn! Ja jongens en meisjes, die ga ik aan jullie uitdelen. Maar..... daar moet je wat voor doen. Luister eens. Jullie hebt al zo vaak gebeden tot Jezus Christus, tot dat oude kruisbeeld, hè. Maar heeft die Christus jullie ooit zulke fijne cadeautjes gegeven? Nee hè. Nooit hebben jullie wat gehad. Jullie eten nog zwart brood en je loopt barrevoets. Maar nu hang ik hier voor de klas een portret van onze geliefde kindervriend, vadertje Stalin. En nu bidden jullie eens tot vadertje Stalin en dan.... je zult 't zien, dan gaan deze grote dozen open. Vooruit, meester Zincké, bid voor en jullie bidden na. Maar de handjes niet samen vouwen, doch zo 'n vuistje omhoog steken. Dat ziet vadertje Stalin graag. Laat horen meester.”

De meester hief zijn rechterhand op als 'n vuist en zei:

„Geliefde vader Stalin, wij danken u voor deze geschenken. Amen.”

't Was een ogenblik stil in de klas. „Vooruit maar!” moedigde Valenkov aan. Toen klonk plotseling 'n helder jongensstemmetje: „Heer, zegen ons en deze spijzen.”

'n Meisjesstem gleed mee, nog een: „die wij van Uwe mildheid ontvangen.” En de hele klas antwoordde met de handjes gevouwen: „Door Christus onze Heer. Amen. Onze Vader.....”

't Was 't begin van het Hongaarse tafelgebed, dat de

kinderen iedere middag baden. En 't waren Steffan en Kyra, Illona en Gabor, die het voorbaden.

De kommissaris werd eerst wit en dan rood. En hij balde allebei z'n vuisten en trommelde ermee op de dozen.

De meester brulde: „Hou je snuit, jullie apen! Stilte!” Midden in 't Onze Vader viel de stilte.

„Jullie zijn dat goede eten en die kleren niet waard,” snauwde Valenkov. „We zullen jullie anders leren. Wacht maar.”

Hij pakte de éne grote doos op en beval de meester: „Pak jij de andere. En naar m'n auto. Ik bemoei me niet meer met dat gespuis.”

Meester Zincké nam de tweede doos vast. Maar zei toch nog:

„Dit volk moet je met zachtheid behandelen, meester.”

Valenkov draaide zich woest om: „Hou je snuit, jij,” snauwde hij op zijn beurt. Toen verdween hij door de deur. En de meester volgde hem.

„Hè, hè, wat jammer,” zei Rachel Hanrath. „Ik hou zo van maanbroodjes.”

Rachel Hanrath was de dochter van Manzy, de herbergierster. Ze was 'n jodin en ze was rijk.

„Och kom, dat spul was immers allemaal vergiftigd,” riepen 'n paar stemmen. „Dat ie z'n rommel maar houdt.”

Toni Lippai kwam uit de bank naar Steffan toe en gaf hem 'n stomp:

„Hou je snuit, jij.”

„Jij durft hoor. Jij bent niet bang.”

Maar Steffan lachte een beetje verlegen. Toni Lippai riep:

„Wij doen allemaal met Steffan Hattyar mee, hè? Wij durven ook, hè?”

Zijn oudste broer, die Geza heette, zat in de bergen bij de Ottomannen. Daarom voelde Toni zich zelf ook dapper. En de hele klas riep: „Hoera!!” ter ere van Steffan. Toen hoorden ze buiten de motor van de auto aanslaan. Illona stond bij de deur als 'n wachtpost. Nu waarschuwde ze:

„Pas op! De rooie komt.”

Even later stapte meester Zincké z'n klas weer binnen. Hij keek als 'n onweersbui, zó donker. Hij greep de stok.

„Wie is er begonnen?” vroeg hij streng. „Sta recht, wie er begonnen is.” •

Steffan stond recht. Maar tegelijk stonden de grote jongens van de achterste bank ook recht. En ze kwamen met luid gestommel van hun plaats en gingen naast Steffan staan.

Meester zag het en begreep. Hij legde de stok neer en zei:

„Pak je leesboeken. Allemaal.”

En de lessen gingen gewoon door. Weer had Sergei Zincké het verloren.

Pas op, kinderen van Monor, nu wordt de rode meester woest en gevaarlijk!

De pastoor is weg

De boeren en de dagloners vertelden het elkaar. De vrouwen praatten er heel lang over. De kinderen wisten het natuurlijk ook. Maar niemand wist het beter dan Kyra en Steffan.

Wat dan?

Wel, de pastoor was weg, voorgoed weg. Gevlucht. Naar de bergen!

Dat zei men allemaal. En 't was waar. De pastoor was gevlucht naar de Kelemenbergen, waar de onderduikers zaten.

Was de pastoor dan bang? Dat had ik niet gedacht. Neen, neen, helemaal niet. Roemenië is een missieland. Juist zoals 't land van de negers in Afrika en van de Chinezen en van de Indiërs. Op de pastorie van Monor woonde dan ook 'n missionaris, 'n pater passionist uit Askod.

En missionarissen zijn toch helemaal niet bang.

Maar Sandor Legoska was op 'n zekere dag naar Targo Moeres geweest en heel laat thuisgekomen, maar hij was niet heel laat in Monor terug. Doch Manzy Hanrath, de herbergierster stond aan de deur en had Sandor aan z'n mouw getrokken en hem binnengehaald. Toen had Legoska heel wat slibovitzen gedronken en kwam erg dronken thuis.

Z'n vrouw had hem standjes gegeven en Legoska werd kwaad. Als iemand dronken is en boos, dan weet hij niet wat hij zegt. En op 'n zeker ogenblik snauwde Legoska tegen z'n vrouw:

De herbergierster stond aan de deur en . . . .

„Jij met je gebid en gefemel. Ik zeg, weg met de godsdienst, weg met de heiligen.”

Hij gooide het schilderijtje van 't H. Hart aan scherven. „En die kwezel van 'n pastoor zullen we ook wel krijgen. Wacht maar. Eerstdaags wordt hij gepakt en ik zal wel net zo lang en hard kwaad van hem liegen, tot ze hem in 't concentratiekamp stoppen.”

„Maar Sandor toch! Zo slecht zul je toch niet zijn? De pastoor verraden zoals Judas z'n meester verraden heeft.”

„Ach wat, Judas. Ach wat, meester. Hier geld, geld. En ik krijg nog meer, als het goed gelukt is.”

Ze hield de tafel schuin en het geld rolde op de vloer

Hij gooide een handvol zilvergeld op tafel. 't Waren allemaal echte grote zilverstukken van tien lei (vroeger f 5.—).

„Dat is Judasgeld,” zei Katinka. „Dat wil ik niet.”

Ze hield de tafel schuin en 't geld rolde op de vloer. Sandor vloekte. Hij wilde het oprapen. Maar hij was te dronken en tuimelde bij z'n zilverstukken.

De kleine Kyra was door 't lawaai wakker geworden en had alles gehoord. Ze had geschreid om haar slechte vader. En ze maakte het plan om de pastoor te redden.

De zon was nog niet op en 't schemerde nog, toen

Kyra haar bedje uitglipte. Overal kwamen de kinderen al buiten en dreven hun ganzen, geiten of schapen naar de wegen om ze te laten grazen. 'n Enkele kleine drijver had 'n koe. O, 'n magere koe. Die leidde hij aan 't touw ook langs de zandwegen om 't spaarzame gras te laten afknabbelen.

Kyra sloop het huis uit en zocht Steffan op. Hij dreef met 'n stokje vijf ganzen, mooie grijze vogels naar de wei. Ze hield hem aan en vertelde alles, wat ze die nacht gehoord had.

„Wat doet jouw vader toch vreemd, hè Kyra?” zei Steffan.

„Och, Steffan, we zijn altijd zo heel erg arm geweest. En daar kon vader niet tegen en toen is dat zo gekomen. Maar moeder heeft er heel erg veel spijt van. Ze zegt dikwijls: ik wilde, dat we nog in ons hutje woonden en málata (málata wordt gezet van gebrande haver met cikorei) dronken in plaats van echte koffie... Ze zegt, dat we veel voor vader moeten bidden.”

„We zullen naar de pastoor gaan. Jij kunt niet mee, want anders is er gevaar, dat je vader iets zal merken. Maar jij moet mijn ganzen hoeden en ik zal gaan.”

„Dat is goed,” zei Kyra. „Geef de stok maar hier.”

't Meisje dreef de beesten op de wei en ging toen zelf in 't gras zitten. De ganzen graasden heel rustig, want 't was dicht bij 't huis van Hattyar.

Steffan liep naar de kerk, die was open. Hij stapte binnen in 't kleine gebouwtje. Pastoor Pio was bezig de vloer te vegen. De pastoor was zó arm, dat hij geen huis-

„Vertel op.”

houdster kon betalen. Ook geen koster, daarom moest hij alles zelf doen. Steffan maakte een eerbiedig kruisje en ging naar pastoor Pio toe.

„U moet vluchten, pastoor,” zei hij. U moet naar de bergen.”

„Zo, jongen. Is er iemand ziek in de bergen?”

„Nee, pastoor, maar ze zullen komen en U gevangen nemen. En Sandor Legoska heeft geld gekregen om zoveel te liegen, dat U in 't konzentriekamp wordt gezet.”

„Wacht even, ventje,” zei de pastoor. „Hier is de plaats te groot, om daarover te praten. Kom mee.”

Hij zette z'n veger tegen de muur en ging naar de sakristie. Dat was tegelijk ook z'n woonhuis. Hij sliep er en hij schreef er en hij moest er ook eten koken. Aan de andere kant was een klein kamertje er tegenaan gebouwd. Dat was van leem en gehakt stro. 't Dak was van stro. Daar ontving pastoor Pio de mensen, die hem wilden spreken. 'n Grote en deftige pastorie was het dus niet.

Pater Pio deed de deur achter Steffan dicht en zei: „Vertel op.”

En de jongen verhaalde alles, wat hij van Kyra had gehoord.

„Zo, zo,” zei de pastoor. „Is het dat?”

„Ja, pastoor.”

„Weet nog iemand ervan?”

„Neen, pastoor. 't Is nog vroeg in de morgen. Of misschien Manzy Hanrath. Daar heeft de biro zitten drinken.”

„In orde. Jij vertelt ook niets hoor. En Kyra mag ook niet praten. En vanavond als het donker is kom je hier terug. Begrepen?”

„Ja maar, pastoor, als ze vandaag eens komen?”

„Als ze me vandaag gevangen nemen? Wel, dan kom je vanavond niet terug. Dat zul je wel bemerken. Maar zó vlug zijn ze gewoonlijk niet. Ga nu maar gauw naar huis, want dadelijk begint de school. Jullie rode meester is nog al lastig, hè? En vooral Steffan Hattyar mag zeker niet te laat komen, hé. Dat is geen vriendje van de meester.”

„Nee, mijnheer pastoor. Maar dat zijn we geen van allen. Dat komt, omdat hij van ons heidenen wil maken en Russen. En dat doen we niet. We zijn Katholieken en Hongaren.”

„Roemenen, bedoel je.”

„Nee, mijnheer pastoor. Hongaren. Eens krijgen we onze koning weer terug. Dat zegt vader altijd.”

„Vader is nog zo dom niet, Steffan. Luister maar goed naar hem.”

De pastoor ging naar 'n kast, deed die open en haalde er twee appeltjes uit.

„Daar, Steffan. Dat is voor jou. Eéntje aan Kyra geven, hé. En denk eraan: de appeltjes hebben gouden steeltjes tegenwoordig.”

Steffan nam ze aan, bedankte de pastoor en holde naar z'n ganzen. Hij gaf Kyra de éne appel.

„Wat zei de pastoor,” vroeg het meisje.

„Niets. Hij lachte alleen maar.”

„Zou hij vluchten?”

„Ik weet het niet. Dat zullen we wel zien.”

Even later gingen beide kinderen naar huis om te eten en toen was het tijd voor de school.

De pastoor was dus verdwenen, naar de Kelemenbergen gevluht. Sandor Legoska was opgehaald door de rode soldaten. En kommissaris Valenkov hield hem maar voorlopig vast. Inplaats van de pastoor. Want de kommissaris dacht, dat Sandor gekletst had, omdat Manzy Hanrath, de herbergierster vertelde, dat de biro

Sandor Legoska was opgehaald door de rode soldaten

daar zoveel glaasjes gepakt had. En dat hij dronken naar huis was gegaan. Toen geloofde de kommissaris zeker, dat hij er de schuld van was.

De boeren lachten er stilletjes om. Die Legoska was in de kuil gevallen, die voor de pastoor was gegraven.

Steffan had 's avonds afscheid genomen van Pater Pio.

„En wanneer er in 't dorp nu iemand de laatste sacramenten moet hebben, Steffan, dan kom jij me maar waarschuwen.”

„Ik kan toch niet naar de bossen op de bergen, mijnheer pastoor,” stamelde Steffan. „Daar zitten beren en wolven. Daar ben ik bang van.”

„’t Zal nogal meevallen met die wilde dieren. Maar je hoeft zo ver niet te gaan. Weet je het Blauwe Ven?”

„Ja, mijnheer pastoor. Dat ligt op de weg naar de Kelemenbergen.”

„Juist, jongen. Daar staan drie grote dennen heel dicht bij de weg. Je zult ze wel vinden. Leg daar een briefje met de naam van de zieke, anders niets hoor, onder een steen en ik kom.”

„Goed, mijnheer pastoor.”

„God zegene je, Steffan. Zwijg over die boom tegen iedereen. Die afspraak is voor ons tweeën.”

„God zegene U, mijnheer pastoor. Komt U gauw terug?”

„Ik zal dikwijls terugkomen, jongen. Om de mis te doen en om biecht te horen en zo. Maar in ’t geheim. Dat zal ik nog wel regelen. En mijn boodschappen leg ik ook onder die steen.”

Zo was Steffan de geheime bode tussen de pastoor en de mensen van Monor. En ’t was ’n goede bode, want niemand vermoedde het. Gelukkig waren er in Monor niet veel zieken. De mensen worden er allemaal heel oud. Vaak zelfs over de honderd jaar. Maar toen boer Paraszt die op de staatsboerderij werkte met z’n benen tussen de maaimachine gevallen was en ze hem bijna dood naar z’n huis droegen, kwam diep in de nacht de pastoor en gaf hem ’t Heilige Oliesel en de H. Communie. Buiten stonden twee gewapende ondergrondsen te waken. Binnen ’t half uur draafden de pastoor en z’n twee gezellen op snelle paarden weer naar de bergen.

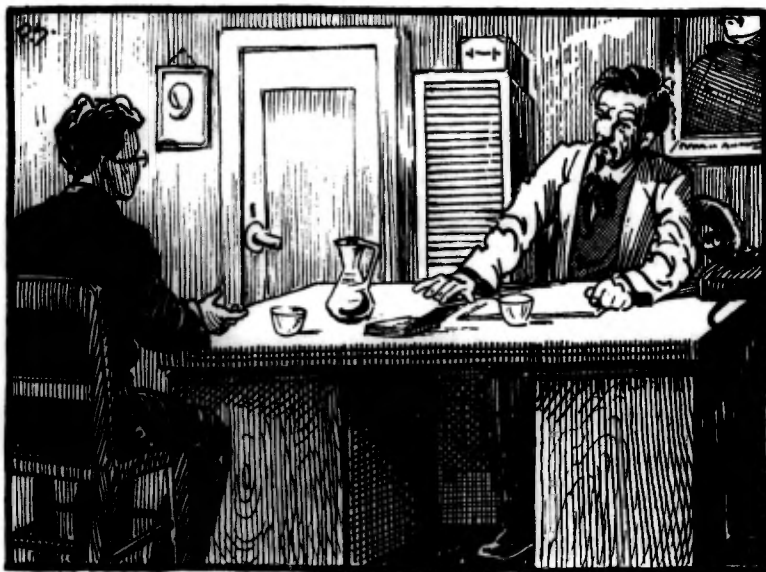

Buiten stonden Ondergrondsen te wachten

Maar boer Paraszt stierf gerust en z'n vrouw en kinderen waren de dappere pater Pio erg dankbaar. Doch ze kwamen niet te weten, wie de pastoor gewaarschuwd had. Steffan zweeg.

Nu was de kerk dus leeg. Ook 's zondags. Dat wil zeggen: Onze Lieve Heer woonde er niet meer. Maar voor de rest was ze voller dan vroeger. Iedere dag werd 's avonds de klok geluid. Dan kwamen de kinderen bij elkaar in de kerk en baden hun avondgebed hardop. Dan brandden er kaarsen voor 't beeld van Onze Lieve Vrouw. Dit gebeurde vroeger niet.

En 's zondags kwamen grote mensen. Eén van de boerinnen bad de rozenkrans voor en de litanie van Onze Lieve Vrouw. 'n Meisje van de school, die dat goed kon, las 'n stuk uit de bijbelse geschiedenis. En dat was vreemd, altijd was er ook 'n brief van pater Pio. Eerst werd die ook voorgelezen. Maar later gaf men die aan elkaar door. Want de rode kommissaris had er de lucht van gekregen en zo'n lezer voor acht dagen de gevangenis in gestopt. Wie 't verraden had, wisten de mensen wel. Dat was natuurlijk meester Zincké geweest. Maar wie de brieven in 't dorp bracht wist men niet. Zo werd er toch gebeden in Monor, iedere zondag. Daar waren Valenkov en meester Zincké erg boos om. Maar ze konden er niets tegen doen. Toen beging de meester weer een grote, domme fout.

De beeldenschilder

Meester Sergeï Zincké was op bezoek bij Yoessof Valenkov. Ze dronken wodka ¹⁾ en ze hadden 't over dat vervloekte geloop naar de kerk.

De kommissaris zei: „Ik zal er een bioscoop van maken, dan is het ineens gedaan.”

Dat was al heel erg, een bioscoop maken van de kerk. Maar de meester lachte er eens mee: „Daar komt niemand naar kijken, dat wordt niets. Ik weet wat beters.”
„Laat horen.”

---

¹⁾ Wodka = sterke drank uit Rusland. Sterker dan jenever.

„We verven hun Mariabeeld knal rood, dan hebben ze een kommunistische Lieve Vrouw.”

„Ja, dat is een goedkoper plan. En we hangen een portret van Stalin op 't altaar. Daar zullen ze van opkijken.”

„Ja, dat doen we,” zei de meester. „Heb je nog een goed portret?”

Er was nog een goed portret en meester Zincké ging met lichte stap huiswaarts. „Ha, ha, die lelijke boeren en hun vervelende kinderen. Keer op keer hadden ze hem beschaamd gemaakt. Nu zou hij hen ook eens een poets bakken. Wat zouden ze boos zijn.

't Was al in de maand mei. De dagen waren al langer en de natuur heerlijk zacht. Dit is de mooiste tijd in Monor. 's Zomers is het erg heet. Maar de meimaand is de mooiste maand. 't Werk op de akkers was gedaan. De tarwe, de maïs en de suikerbieten stonden al aardig boven de grond. De goede God moest ze nu maar laten rijpen.

Gedurende een paar weken hadden de boeren wat meer tijd. En zo waren er in 't dagelijks avondgebed ook wat grote mensen, die achter de groep kinderen stonden. Op één van die avonden sloeg meester Zincké z'n slag. Dat meende hij tenminste te doen. Hij wachtte tot het donker was, en tot alle kinderen en boeren terugwaren naar huis. Toen sloop hij met z'n grote pot rode verf en 'n laddertje de kerk binnen. Onder z'n arm droeg hij ook nog de opgerolde plaat van Stalin. Hij dacht, dat

niemand hem zag. Maar Illona Mihales moest nog gras snijden voor de ganzen. De beesten hadden die dag misschien weinig gegeten. In ieder geval gingen ze zo te keer, dat vader en moeder Mihales er last van hadden. Daarom moest Illona nog 'n zak gras gaan snijden. Het lekkerste gras groeit altijd op een kerkhof. Illona was niet bang en dus ging ze met haar tas en haar sikkel daarheen.

Hei, wie sloop daar de kerk binnen met 'n leer en 'n sigaret aan? Ze kon het in 't halve duister niet goed zien. Maar 't was toch erg ongewoon. Ze liep voorzichtig op de kerk toe en . . . sloop heel zachtjes ook naar binnen. En toen.... toen zag ze een lantaarn branden. Die stond bij de eerste pilaar. Daar tegenaan was het beeld van O. L. Vrouw op 'n mooi voetstuk. Die lantaarn werd vastgehouden door... wel, zag ze het goed? Ja zeker! Dat was de rode meester: Sergei Zincké. Illona vertrouwde het niets meer. Die deugniet was wat van plan. Ze dacht niet meer aan haar ganzen, maar holde naar de kruidenier Hattyar. Onderweg echter kwam ze de grote Muki Süsz tegen. Die leidde een geit aan 'n touw. En 't beestje mekkerde, omdat ze niet meer grazen mocht. Illona ging recht naar de grote jongen toe.

„Muki,” zei ze. „Je moet me helpen. De rode meester zit in de kerk.”

„Hé, wat zeg je Illona? Is hij ineens braaf geworden?”

„Nee, Muki. Hij is wat ondeugends van plan. Hij had een ladder bij zich en een pot.”

„Wat zat er in die pot?”

„Dat weet ik niet. Durf jij te gaan kijken, Muki?”

„O ja, gerust hoor. Kom maar mee. De geit bind ik wel aan een paaltje bij de kerkdeur.”

„En als ze dan zo'n leven maakt?”

„Dat geeft niets, kom maar.”

Ze stapten met z'n tweetjes weer naar de kerk terug. Door de raampjes viel een zwak licht. Dat kwam van de lantaarn van meester Zincké. Heel voorzichtig stapten ze door 't portaal de stille kerk binnen. En meteen zagen ze wat die rode meester aan het uitvoeren was. Hij had het laddertje tegen de voorste pilaar gezet. Zelf was hij op 't voetstuk van 't Mariabeeld geklommen. Er was niet veel plaats daarboven. Maar hij moest wel, want

z'n laddertje was wat kort... Daar stond hij met z'n kwast en pot rode verf en bewerkte 't Mariabeeld.

Muki keek Illona aan en legde z'n vinger op de mond. „Sst, heel stil,” zei hij. „Ik neem dat laddertje weg en jij gaat aan 't klokketouw hangen. Dan komen de boeren en dan...”

Heel zachtjes op hun blote voeten slopen ze vooruit. Het klokketouw hing ook vooraan, want de kerkjes in Zevenburgen hebben maar kleine klokjes en die hangen in 't kleine daktorentje.

De twee kinderen slaagden erin zonder leven tot dichtbij de beeldenschilder te komen. Gelukkig verlichtte de lantaarn boven ook 'n gedeelte van de kerk, en Illona zag het klokketouw hangen. Ze ging er naar toe en greep het. Doch op dat ogenblik bemerkte meester Zincké iets. Hij keek juist weer eens rond of alles nog wel veilig was, toen hij de kleine klokkenluidster ontdekte.

„Laat dat touw hangen, lelijke heks,” riep hij, „of ik kom naar beneden.”

„Dat kun je niet, rooie!” klonk plotseling 'n stem onder aan de pilaar.

Heisa, wat schrok de meester daarvan. Hij liet z'n kwast uit de hand vallen. Hij keek en zag... Muki Süsz, die de ladder in z'n handen had en lachte.

Daar begon 't klokje te luiden. Illona trok uit alle macht. De meester op z'n voetstuk vloekte als 'n duivel. Maar hij zag geen kans om eraf te springen, want die ondeugende Muki hield de ladder zó, dat hij op de punten terecht zou komen. Toen begon hij te beloven.

Meester Zincke werd hardhandig naar buiten gebracht

„Laat me weggaan,” smeekte hij, „vóór de mannen komen. Ik zal jullie ieder tien bani geven.”

Maar 't was te laat. Op 't gelui van 't klokje kwamen mensen in de kerk gelopen; boeren en boerinnen. De meester zag de eersten pas binnenkomen, of hij blies z'n lantaarn uit. Dat gaf hem wel even 'n voorsprong, als er die slimme Muki niet was geweest. Ogenblikkelijk liet die zijn laddertje vallen en lette op of de rode kunstschilder niet naar beneden kwam. De boeren en boerinnen brachten ook lichten mee. En ze liepen naar voren waar Muki's stem te horen was. Zo zagen ze meester Zincké hangen aan 't voetstuk van 't Lieve Vrouwen-

beeld. Maar z'n benen werden vastgehouden door de stevige Muki.

Binnen vijf minuten was de pilaar omringd door wel 'n dertig mannen en vrouwen. Bij 't licht van de lantarens zagen ze het werk van de beeldenschilder. Wel, wel, wat waren de mensen van Monor boos. En toch moesten ze ook weer lachen om het vreemde geval.

Maar meester Zincké werd hardhandig naar buiten gebracht. Muki greep op 't laatst nog de pot met rode verf en gooide die de schilder achterna. Een hele straal rode verf kletterde in de nek van de meester en spatte op z'n rug en in z'n haren.

In 't donker zocht de kerel 't schoolhuis op. De deur sloot hij heel zorgvuldig dicht. Zó bang was hij, dat de boeren hem daar ook zouden opzoeken.

Muki Süsz en Illona Mihales waren de helden van die avond, en 't was al laat eer 't geitje van Süsz in z'n stal stond. De ganzen van Illona echter kregen die avond geen gras meer. Daarom gaggerden ze de hele nacht.

De volgende dag was het geen school, want de meester had de rode verf nog niet uit z'n haren kunnen krijgen. En toen Katinka Legoska kwam, om z'n huisje schoon te maken, schold hij haar uit voor alles wat lelijk was. En toch was Katinka Legoska juist niet naar de kerk geweest. Ze liet de scheldwoorden langs zich heengaan. Van onder haar schort haalde ze een plaat, die vol rode vegen zat en legde ze voor de meester op tafel.

„Asjeblieft,” zei ze, „dat is, geloof ik, van U.” 't Was het gekreukte en verformfaaide portret van Stalin.

'n Gevaarlijke tocht

De pastoor was al enkele malen stilletjes in 't dorp geweest. Hij had twee kinderen gedoopt en de oude boer Paraszt de laatste sacramenten toegediend, die op de staatsboerderij verongelukt was. Steffan had hem telkens gewaarschuwd door briefjes bij de drie dennen neer te leggen.

Niemand wist van die boodschappen iets, dan vader en moeder Hattyar. En die konden zwijgen. En nu was plotseling de vader van Hoya Nagy ernstig ziek geworden.

In zo'n klein dorp als Monor weten de mensen alles van elkaar. En zo vertelde de kruidenier tegen z'n zoon: „Nagy is er lelijk aan toe. Hij heeft de ziekte van zijn vader. Die is ook maar zeventig jaar geworden, en was ineens dood. Ik ben bang, dat Nagy ook spoedig gaat hemelen. Ga de pastoor maar waarschuwen, Steffan. Als je voortmaakt, ben je vóór 't donker weer in 't dorp. 't Is laat licht.”

„Goed, vader,” zei de jongen. Hij stapte direct de deur uit. Eerst ging het over de grote vlakte achter het dorp. Daar graasden vroeger alle schapen en ook de ganzen. Die vlakte was van iedereen. Maar de rode heren hadden er een staatsboerderij gebouwd. En 't vee van deze boerderij mocht nu alleen nog maar daar grazen. Een tweetal herders pasten erop...

Steffan kende de herders wel. De éne was de vader van Gabor. Hij zag hem bij de schapen zitten, z'n grote hond lag naast hem. Hij groette.....

Szalbos keek op. „Kijk, Steffan. Nog zo laat op stap. Waar moet je naar toe?”

„Een boodschap doen achter het Blauwe Ven.”

„Pas maar op, Steffan. 't Is gevaarlijk daar. Men zegt, dat er een beer uit de Karpaten is gekomen. Die moet daar ergens gezien zijn.”

De jongen ging naar de herder toe. „Wat zeg je Szalbos? Een beer?”

„Ja. De rode soldaten hebben er jacht op gemaakt. Maar ze hebben hem nog niet geschoten. Wij zijn ook gewapend. Kijk maar.” De herder liet een oud jachtgeweer zien, dat naast hem lag.

„Met dat ding kun je geen beer schieten, Szalbos.”

„Wablief? Geen beer schieten? Asjeblijf! Daar zit 'n heel ons grove hagel op. Daar schiet ik nog wel een olifant mee.”

„Zijn beren gevaarlijk, Szalbos?”

„Als ze honger hebben, jongen. Anders niet. Anders gaan ze voor 'n hond op de loop.”

„Alleen maar als ze honger hebben?”

„Ja en dan kunnen ze een koebeest neerslaan. Zó sterk zijn ze. En ze hebben zo dikwijls honger.”

„O, maar ik zal wel oppassen en vlug voortmaken. Ik ben vóór 't donker weer terug.”

„Dat is maar goed ook. Zeg Steffan, neem de hond mee. Die waarschuwt je bijtijds.”

„Dat doe ik, Szalbos. Als de beer geen honger heeft gaat hij voor Búnda's op de loop.”

„En als hij wel honger heeft?”

„Dan ga ik op de loop.” De herder lachte eens, maar hij haalde een touw uit z'n zak en deed het Būnda's aan z'n halsband. 't Andere eind gaf hij aan Steffan.

„Mooi meegaan met 't baasje,” zei Szalbos en de hond stond op.

„Dank je wel, hoor,” zei de jongen. „Nu doen de beren me niets. Over twee uurtjes ben ik terug. Daag.”

Steffan draafde weg en de hond liep mee. Die vond zo'n wandeling wel fijn. Achter de vlakte kwamen ze in ruw land. Er stonden hier en daar kleine dennen en jeneverstruiken. Maar er lagen ook stenen; kleine en grote. 't Was juist of er stukjes van gindse bergen afgesprongen waren.

Steffan met z'n hond hielden links. Een smal voetpad voerde over de vlakte met stenen naar 'n donkere rand in de verte. Dat was 'n groot bos van hoge dennen. 't Liep helemaal tegen de bergen op. Aan de voet van de bergen was in dat bos een kale vlakte. En daarin lag het Blauwe Ven. 't Werd zo genoemd, omdat het water helder fris blauw was. En dat deed zo vreemd aan. Want aan drie zijden groeiden de hoge dennen en de teergroene Acaciabomen. De mensen van Monor vertelden ook, dat een geheimzinnig monster op de bodem van het ven woonde. Nee, nee, 't Blauwe Ven was een spookwater, daar was het niet veilig. Maar Steffan geloofde niet in spoken. En hij was ook niet bang. De eerste keer toen hij er naar toe ging, had hij schrik gehad. Maar er was niets gebeurd, geen spoken en geen monster. Nu stapte hij er gerust naar toe. Vooraan bij het water

stonden de drie dennen van de afspraak. Onder één van de stenen bij die boom moest hij het papiertje leggen met de naam van boer Nagy erop.

Achter hem daalde de zon al naar 't westen. Ze raakte de rand van de huizen heel in de verte: de huizen van Monor. Hij moest voortmaken, want in 't donker liep hij hier toch niet zo graag. 't Was er zo stil.

Daar zag hij de drie bomen al. Nog 'n goede vijf minuten, dan was hij er. Ineens dacht Steffan: „Wie zou dat briefje daar weghalen? De pastoor zelf? Of de oude meester? Of 'n echte ondergrondse met geweer en revolver en 'n zwarte lap voor z'n gezicht?”

Als 't maar niet zo laat was, dan zou hij wel 'ns stille-tjes willen wachten. Dan kon hij die geheimzinnige man zien.

Eéns was er in de herberg van Hanrath zo'n gemas-kerde geweest. En men vertelde ook, dat ze 's avonds of 's nachts bij de boeren kwamen, om eten te halen. Maar Steffan wilde er ook wel eens eentje zien. Als het maar niet zo laat was, dan.....

Hij kwam aan het Blauwe Ven. 't Lag daar nog even geheimzinnig als altijd. In 't prachtige water groeide geen enkele plant. En geen rimpeltje roerde het opper-vlak.

Even bleef de jongen met Búnda's aan de oever staan. Wat was het er stil. En wat was het er mooi. 't Grote bos lag aan de andere kant. Daarin woonden nu die ge-heime, die geweldige Ottomannen. Daar was ook ergens de pastoor en de oude meester.

„Opschieten,” dacht Steffan, „Bünda’s wil ook naar huis. Hij trekt zo geweldig aan het touw. Hola.....! Niet zo wild!... Je trekt me bijna om.”

De kleine boodschapper zocht de steen aan de voet van één der drie dennen. Hij lichtte hem op, legde het kleine papiertje, dat vader hem gegeven had er neer en liet de steen vallen. Toen keek hij weer naar ’t donkere bos. Waar zou de andere boodschapper zitten? Maar Bünda’s was zo woest en trok zo hard aan ’t touw, dat hij Steffan bijna omtrok.

„Dekselse hond!” schold de jongen. „Kalm een beetje.” En hij rukte even hard terug. Plotseling gaf Bunda’s zo’n sterke snok aan ’t touw, dat ’t dicht bij de knoop brak. En in volle ren stortte de hond vooruit recht naar een rij lage bosjes, die ongeveer vijftig meter verder lagen. Hals over kop vloog hij in de bladerenhoop.

„Hier, hier!.....” schreeuwde Steffan. Hij wilde de hond nalopen, doch uit ’t bosje klonk eensklaps ’n gegrom, ’n heel donker kort gegrom, en ’t wilde blaffen van de hond antwoordde er op. Steffan rilde van schrik. Dat was... dat was... de beer. „Hier...!” riep de jongen nog eens. Maar z’n stem ging verloren in ’n herhaald gegrom, ’n heftig gegrom. Eensklaps sloeg het wilde blaffen van de hond om in gejank. De bladerenhoop begon heftig te bewegen en Bünda’s kwam er op drie poten uitgehinkt en kwam jankend naar de jongen toe. Wat de hond mankeerde kon Steffan nog niet zien, want uit ’t bosje brak een beer te voorschijn; een echte hoge, bruine beer. Steffan gaf een gil van angst. De hond jankte

en verborg zich tegen en achter de jongen. Een ogenblik stond bruintje verwonderd stil. Z'n brede kop met de twee ondeugende kraaloogjes wiegde heen en weer, juist alsof hij iemand zocht. En ja hoor, de hond moest hij hebben. 't Gezicht van de beren is niet al te best, hun neus en oren zijn beter. Maar toch ontdekte de beer, waar die jankende hond gebleven was en nu kwam hij in 'n drafje op Steffan af.

De jongen kon van angst niet meer weglopen. Hij gilte maar en Būnda's jankte. Daaronderdoor hoorde men het doffe gegrom van de beer, die woedend was omdat de hond hem waarschijnlijk gebeten had. 't Zou een drama geworden zijn en Steffan zou er misschien bij verongelukt zijn, als er niet heel plotseling iets was gebeurd. Boven uit de boom, waartegen Steffan stond klonk een schot, een gewerschot. Daarvan verschrok de jongen zó erg, dat hij zich plat op de grond wierp van angst en „moeder, moeder,” schreide.

De hond vluchtte op z'n drie poten jankend weg en de beer..... lag dood. 'n Goed gemikte kogel was hem in de kop gedrongen. Even had het wilde dier nog gesprongen. Toen was het neergestort. In de kruin van de boom bleef het even stil. Toen gleed een mens langs de stam naar beneden. Hij had 'n geweer over z'n rug hangen, 'n revolver en 'n mes in de gordel en 'n zwarte doek voor de onderste helft van z'n gezicht.

't Was Muki Palka van de ondergronds; de handige schaapherder en..... spion.

Hij haalde het papiertje onder de steen uit en las het.

Daarna ging hij naar de beer. Voorzichtig naderde hij, z'n revolver hield hij nu in de hand. 't Beest bewoog echter niet. Toch schoot Muki z'n revolver af in 't oor van 't beest. Nu was het zeker dood.

Steffan hoorde het tweede schot vóór zich. Hij keek op en.... zag 'n zwartgemaskerde ondergrondse. Die keek ook juist zijn richting uit en zwaaide tegen hem met 't papiertje. Steffan wilde iets roepen, maar de man lei z'n vinger op de mond en verdween met het papiertje in 't hoge, groene kreupelhout.

Szalbos, de herder dreef juist z'n schapen bijeen, om hen naar de kooi te brengen. 't Ging wat lastiger, want z'n trouwe Búnda's miste hij erbij. Maar die deed nu goed werk, dacht Szalbos. Die beschermde dat leuke deugnietje van kruidenier Hattyar.

Szalbos wierp steentjes naar de schapen, die verkeerd wilden. Dat kon hij goed, want hij raakte ze bijna iedere keer. Daar hoorde hij achter zich 't janken van een hond. Hij keek om en hinkepinkend kwam Búnda's naar z'n baas toe. 't Dier drukte zich angstig tegen hem aan. En toen zag hij de diepe wonde in de achterpoot van Búnda's.

„Potverdorie,” bromde de herder. „Laat 'ns kijken. Dat is niet van de dorens, oude Búnda's. Dat is van een roofdier. Dat is... de beer. De beer? Maar dan... waar is Steffan? Goeie God, wat is er met Steffan gebeurd?”

Hij keek rond, hij keek opnieuw naar Búnda's. Dan raapte hij z'n jachtgeweer op en holde naar de andere

schapenkudde op de vlakte. Daar had herder Horvath z'n troep al bijeengedreven, z'n hond draafde om de kudde heen en beet de achterblijvers in hun poten.

Hijgend kwam Szalbos bij z'n makker aan.

„Zeg Horvath, ga mee. Ga vlug mee. De beer heeft Steffan Hattyar verscheurd.”

„Wat zeg je me nu?” Horvath keek erg dom en verbaasd.

„M'n hond had ik met Steffan meegegeven. Hij moest een boodschap doen bij 't Blauwe Ven.”

„Ai, ai; bij 't Blauwe Ven. Da's lelijk.”

„Ja. En nu komt m'n hond terug met 'n opengescheurde achterpoot. Kijk maar.”

De arme Būnda's kwam juist op z'n drie poten aangehinkt.

En ik zeg je Horvath, dat heeft de beer gedaan. En Steffan is nog niet terug. Kom mee, om te helpen.”

„Naar 't Blauwe Ven en naar 'n beer? Ik ben geen jager Szalbos, nee, nee, dat is onzin. Die smerige beer heeft dat kind allang met huid en haar verslonden. Daar kunnen we niets meer doen. En 't is mij te gevaarlijk.”

„Lafbek!” schold Szalbos. Deze eerlijke man had nog aan geen gevaar gedacht.

„Dan ga ik alleen. Neem dan tenminste mijn troep schapen ook mee.”

Met 'n ruk draaide hij zich om en rende over de vlakte naar gindse donkere rand. Daar waren de bossen; daar was de beer en 't Blauwe Ven. Maar daar was ook die lieve kleine Steffan.

Bünda's hinkte achter z'n baas aan. Maar hij bleef heel dicht bij hem uit angst.

't Werd al donker toen Szalbos wegging. 't Was 't laatste kwartiertje van de schemer. Ook hij ging over de vlakke met stenen. Maar omdat hij erge haast had en omdat er niet veel licht was, stiet hij zich verschillende keren. Daar was hij aan 't voetpad, dat naar 't Blauwe Ven voerde. En daar zag hij, kon hij het goed zien? Iets donkers kwam 't voetpad af. Hij nam z'n geweer in beide handen en trok de haan over. Maar z'n hond was niet angstiger geworden en dus wachtte Szalbos tot het donkere ding wat dichterbij kwam. Toen zag hij, dat het een jongen was, die over 't voetpad voortsnelde. De herder liet z'n wapen zakken en riep: „Steffan? Steffan? Ben jij het?”

De donkere figuur bleef staan. Eén, twee, drie tellen, dan schreeuwde een jongensstem: „Szalbos, de beer is dood, pierdood.”

„Potverdorie, Steffan. Heb jij dat gedaan?”

'n Hijgende jongen kwam aangesprongen. „Nee, Szalbos. De beer vocht met Bünda's en heeft hem gebeten. En toen kwam hij naar mij toe. En toen schoot er iemand en toen schoten ze weer en toen was de beer dood. En ik heb de man gezien, die de beer doodde.

O, Szalbos, hij had een zwarte doek voor z'n gezicht en...”

„Stop, Steffan. Stop. Onthoud nu heel goed: je hebt niets gezien! Begrepen?”

„Maar Szalbos?”

„Niets gezien. Niemand en 't is gek, je hebt ook geen beer gezien.”

„Maar beste Szalbos. Dat kan toch niet.”

„Ga hier zitten, jongen. Dan kunnen ze ons niet zien.”

„Ze?”

„Ja, de rode spionnen. Die satanse kerels zitten overal. Luister eens, Steffan.” De herder sprak nu heel zachtjes.

„Wat jij daar moet doen, behoef ik niet te weten. Maar daar is 'n post van de ondergronds. En jij hebt die toevallig ontdekt, en die vervloekte beer is er de schuld van. Maar wanneer ze het verhaal van die dode beer in 't dorp horen, luisteren verraders mee. Dan gaan de rode soldaten daar snuffelen. En dat is niet nodig. Steffan, ik houd van je. Mijn Gabor heeft alles verteld van school en van die rooie meester. Jij bent 'n ferme vent. En daarom... zwijg over alles, over beer en over ondergronds en over 't Blauwe Ven. Je begrijpt me, hè vent?”

„Ja, Szalbos, ik zal m'n mond houden. Dat beloof ik je.”

„Mooi, jongen. Nu ga jij maar vast vooruit. Ik kom later. Voorzichtig zijn, hè jongen.”

Dien nacht kwam Pater Pio, de pastoor, bij boer Nagy. Hij maakte hem klaar voor de laatste reis naar de hemel en vóór de morgen was de priester alweer weg.

Na de morgenschooltijd zei de kruidenier tegen z'n zoon: „Boer Nagy is ten volle bediend,” en hij knip-oogde. Hattyar is nooit iets te weten gekomen van die gevaarlijke avondwandeling.

En Horvath de juhasz vroeg de andere dag aan Szalbos: „Heb je de beer geschoten?”

„Hè, 'n beer? Ben je helemaal gek, man. Geen beer te zien.”

„En dat jongetje van Hattyar?”

„Ja, ja, die heb ik gevonden. Hij zat in de hei wat uit te rusten.”

„O. Maar je hond had toch...?”

„Nee, dat viel mee. 'k Weet niet waar hij dat opgelopen heeft.”

„Dus we kunnen onze geweren nog niet opbergen?”

„In geen geval. Nee, nee, dat zou gevaarlijk zijn.”

„Jammer.”

Voorzichtig naderde hij

De spionnen

Meester Zincké moest weer bij de kommissaris in de stad komen. De postbode had een bericht gebracht en 'n half uurtje later wist 't hele dorp het al. De meester deed het niet graag. Hij zou wel weer standjes krijgen, want z'n schilderwerk was mislukt. En hij had het goed geraden.

Een kwartier lang schold de kommissaris hem uit voor alles, wat lelijk was.

Meester Zincké zei, dat de kinderen er de schuld van waren. Maar toen kreeg hij er nog meer van langs.

„En zijn die kinderen, die schaapskoppen, goed gestraft?” vroeg Valenkov hem nog. De meester moest zeggen, dat het niet gebeurd was.

„Dan eis ik, dat je die vlegels een voorbeeldig pak slaag geeft. Ben jij 'n meester? En kun je nog geen twee kinderen aan?”

„Jawel, kommissaris,” dacht meester Zincké, „maar van Muki Süsz blijf ik af. Die is sterker dan ik.” Maar de meester zei niets. Valenkov was boos en dus was de meester bang.

„En jou,” bulderde de kommissaris, „moest ik feitelijk naar 'n concentratiekamp sturen. Daar denk ik hard over.”

Oei joi. Meester Zincké kreeg de bibber al in z'n benen, toen hij dat hoorde.

„Asjeblief niet, kommissaris. Ik zal m'n best doen. Ik beloof het heel ernstig. Ik zal flink zijn. Ik zal alles doen,

wat U wilt. Maar geen concentratiekamp. Dat niet."

„O, vlegel. Je bent dus bang, hè?"

„Ja, kommissaris."

„Goed. Luister dan. Ik heb ook berichten ontvangen, dat die oude pastoor heel vaak in 't dorp komt. Die smeerpaap is een opstandeling. Die hoort bij de ondergronds. Ik moèt hem hebben. Zoek jij nou eens uit, wanneer die zwarte er weer is en waar z'n schuilplaats is. Als je dat kunt vinden, dan zal ik misschien dat concentratiekamp vergeten."

„Goed, kommissaris. Zeker, zeker! Ik zal er voor zorgen. Ik zal er echt voor zorgen."

„Mooi zo. Maar niet te lang erover doen, hè?"

„Nee, nee, kommissaris, de volgende week al, dan weet u alles."

„Prachtig. En nu opgemarcheerd. Weer naar je vuile dorp toe. Ik heb nog meer te doen."

De meester was blij, dat hij Targo Moeres kon verlaten. 't Dorpje Monor met z'n lastige kinderen en z'n vijandige boeren was toch veiliger dan z'n vriend, kommissaris Valenkov.

De volgende zondag na de godsdienstoefening in de putika van Manzy Hanrath. Manzy zelf bediende achter het buffet. Ze schonk de slibovitskens en de bonovitskens en de wijn. De boeren haalden ze zelf van de toonbank en betaalden meteen. De herberg was vol. De banken waren bezet en er stonden er nog meer dan er een zitplaats hadden. Ze hadden het druk over de

tractors, die op de staatsboerderij waren gekomen. Die dingen waren sterker dan het sterkste paard. Je kon er van alles mee doen: eggen, ploegen, oogst rijden, alles. 't Was alleen maar jammer, dat ze zo dikwijls stuk waren. Midden op de zandweg bleven ze staan, of midden op de akker. Dan moest een mannetje gehaald worden van de boerderij. Die prutste er een paar uur aan en dan ging 't weer voor eventjes. Kijk, daar had je met een paard geen last van.

Er was nog meer nieuws. Maar dat werd zachtjes verteld. Een hele troep rode soldaten was naar de bergen gegaan met veel wapens bij zich. Ze zouden die ondergronds, die Ottomannen eens gevangen nemen. Maar er was niemand van teruggekomen, vertelde men.

Ja, ja, de boeren hadden het druk.

Daar kwam nog een bezoeker binnen. Hij droeg de kleren van een Hongaarse paardenknecht; een czikos. Dat was een vreemde. Hij had een zwart baardje en een zwarte snor. En z'n bolhoedje met 't bloemenruikertje stond diep in z'n ogen. Hij bestelde een slibowitz aan Manzy en ging met z'n glas in de hand bij de boeren staan.

Die keken de vreemde eens aan. Ze schoven wat opzij en... de gesprekken vielen stil. 't Duurde slechts een paar minuten. Toen begonnen de boeren weer te praten... maar over heel gewone dingen. De vreemde keek eens rond. Hij lachte wat verlegen en zei met een hese stem: „Wees maar niet bang. Bij ons hebben ze ook een hekel aan de rode regering. We kennen dat.”

Sommige boeren trokken hun schouders eens op. 'n Paar gingen weg uit de groep en 'n jonge kerel ging recht voor hem staan en vroeg brutaal: „Waar kom je vandaan?”

De man met de vreemde jas en 't ondeugende hoedje wilde juist wat zeggen, toen plotseling een heldere meisjesstem van achter 't buffet riep: „Hei, meester Zincké! Let op je glas!”

Onwillekeurig keek de vreemde om naar de spreker. 't Was Rachel Hanrath, die hem nu recht in z'n gezicht uitlachte.

„Ik heb je! Ik heb je! Een spion,” schreeuwde ze. „'t Is de meester.”

Dan pakte plotseling de jonge boer, die voor hem stond de zwarte snor vast, trok eraan en... hield hem in z'n hand. 'n Bulderend gelach barstte los. De boeren drongen nu allen naar de kring en wilden de verklede schoolmeester beetpakken. Maar meester Zincké, want dat was de czikos, wierp driftig z'n glas naar de brutale Rachel en vloekte van woede. Dan stormde hij de deur uit. Z'n hoedje met het mooie pluimpje verloor hij daarbij. Dat bleef in de herberg achter. En de boeren lachten, lachten. O, wat moesten ze lachen.

„Maar jij, Rachel, hoe zag je zo gauw, dat het jullie meester was?”

„Wel, hij had zijn polshorloge vergeten af te doen. En z'n bruine sigarettenvinger niet schoon gewassen. Wij kennen wel czikos, maar die roken heus geen sigaretten en die dragen geen polshorloges.”

„Verduiveld slim, deugnietje. Hei, Manzy, schenk een glas wijn aan je slimme dochter. Ik betaal.”

Rachel genoot. Ze had die lelijke meester lekker er tussen genomen.

„Ik denk, dat je morgen in school wel straf zult krijgen, Rachel,” zei een jonge boer. „Maar als 't gebeurt, dan kom je 't ons vertellen. Dan zullen we 't die meester wel 'ns inpeperen.”

„O, wees maar niet bang,” zei Rachel. „We hebben sterke jongens op school. Muki Süsz en zo. En daar is de meester bang van.”

Sergei Zincké kwam woedend thuis. Hij wilde helemaal niet eten. En toch had vrouw Legoska heus niet slecht gekookt. Maar meester Zincké dacht aan kommissaris Valenkov. Oei, joei, als die het hoorde? 's Jonge, dan zou hij weer opspelen. En 't concentratiekamp! Meester Zincké kreeg kippevel, als hij er aan dacht. Die ellendige schooljeugd ook. Ze bedierven hem alles. Maar hij zou zich wreken. 't Kon hem niet schelen. Nu zou hij voortaan harder toeslaan. Nu zouden ze niet meer om hem lachen. Nee, nee. Hij zou die boeren wel eens bang voor hem maken. Wacht maar! Meester Sergei Zincké is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken.

En kommissaris Valenkov hoorde het. O, hij wist het al de andere dag. Hij was woedend. Dat had de meester goed geraden. Hij schold die meester voor 'n reuze stommerd.

„Die ezels zullen we wel 'ns 'n jaartje in 'n kamp opsluiten,” bromde Valenkov.

Toen drukte hij op 'n belletje. Een soldaat kwam binnen.

„U hebt gebeld, mijnheer?”

„Ja. Is die Legoska al wat tam geworden in de cel?”

„Jawel, mijnheer. Hij wil alles doen, wat u hem zult bevelen. Als hij maar weer loskomt.”

„In orde. Breng hem hier.”

„Goed, mijnheer.” De soldaat vertrok en 'n kwartiertje later kwam hij terug met Sandor Legoska, de biro. Maar wat zag hij er verlegen uit! En wit! Hij had honger geleden, dat kon je wel zien. En misschien had hij nog wel wat anders gekregen ook.

„Hier is de gevangene, mijnheer.”

„Goed. Je kunt gaan.”

Kommissaris Valenkov zat achter zijn bureau. Hij bleef de gevangene een hele tijd aankijken, zonder iets te zeggen. En Legoska werd hoe langer hoe angstiger. Z'n knieën bogen door, z'n hoofd zakte op de borst en hij durfde niet op te zien.

„Rechtstaan!” brulde de kommissaris. Legoska stond weer recht.

„Kijk mij aan!”

Knipogend probeerde de biro naar de man achter het bureau te kijken.

„Sandor Legoska, je bent een smerige kletskaus. Je praat je mond voorbij. Je bederft de schone republiek van onze rode regering. Ik zou zelfs zeggen: je hebt met

opzet gesproken, om die pastoor te waarschuwen. En dan ben je een vijand van onze regering. Weet je, wat we met onze vijanden doen, Legoska? Ze krijgen de doodstraf. De doodstraf, Legoska. Verstaan?"

„'t Waren de slibovitskens, mijnheer de kommissaris. Anders niets. Ik weet niet, wat ik gezegd heb. Ik weet echt niet, wie die pastoor gewaarschuwd heeft. Maar ik niet. Ik niet, mijnheer de kommissaris. Ik echt waar niet!"

„'t Kan me niet schelen. Hou je mond en luister. Je blijft gevangen, maar je gaat naar je dorp terug. En jij zoekt uit, waar die zwartrok zit. En dat bericht je mij. Je krijgt drie weken tijd ervoor."

„Dank U wel, mijnheer de..." Legoska durfde op te zien. Hij kreeg al wat kleur op z'n wangen... O, hij kreeg een kans, een kans om alles goed te maken.

Maar de kommissaris snauwde: „Hou je mond, vlegel."

„Dus je blijft gevangen tot je me de juiste boodschap brengt. Verstaan?"

„Ja, mijnheer de..."

„Hou je mond, ik ben nog niet klaar. 't Is vandaag 2 juni. Op z'n allerlaatst heb ik je bericht op 23 juni. Onthoud dat. Heb ik het niet dan, Sandor Legoska, krijg je 'n kogel door je domme kop. Heb ik het wel, dan ben je vrij. En kun je me zelf die pastoor levend brengen, dan krijg je misschien, heel misschien, nog 'n beloning."

„Dank je wel, mijnheer de..."

„Nog dit. Onthoud dat goed. Je zegt geen woord over wat hier gebeurd is. En je drinkt geen enkele, geen enkele slibovitz of borovitz.”

„O, mijnheer de kommissaris. Wat ben ik blij! Wat zijt U goed!”

Maar Valenkov hoorde dat niet. Hij drukte weer op de bel en de soldaat verscheen weer.

„Deze man heeft een opdracht. Geef hem zijn zaken terug.”

„In orde, mijnheer.”

Yoessof Valenkov stond op van zijn bureaustoel.

„En jij, Sandor Legoska, ingerukt... mars!”

Blij, huppelend als een kind, snelde de biro naar de deur. De soldaat volgde en de deur sloeg dicht... De geweldige kommissaris was alleen in z'n kamer. Hij grinnikte vals.

„Hè, pastoortje, nu heb ik een vos op je spoor gezet. Binnenkort zit je hier onder de vloer van mijn kantoor in zo'n leuke cel.”

Zeker, kommissaris, als er tenminste die schoolkinderen geen stokje voor steken. Want dat zijn slimmerikken!

Kyra

Even na de middag kwam Sandor Legoska thuis. Er was niemand. Z'n vrouw werkte in 't huis van de schoolmeester en Kyra was op school. De twee kleinere kinderen waren bij de bureu. Daar bracht moeder hen altijd heen, als ze moest gaan werken.

Sandor vond dat lege huis maar erg akelig. En bovendien wilde hij eens goed eten, want in de gevangenis had hij niet veel gekregen. Hij zocht in 't kastje, 't enige kastje, maar er was niets. Alleen het grote, zwarte brood lag half opgesneden op 'n plankje 1).

Sandor sneed er 'n stuk af en strooide er wat zout over. Hij trok een grote ui van de tros, die aan de zolder hing en begon te eten. 't Was niet veel bijzonders. En dat voor iemand, die gedacht had rijk te zullen worden. Om z'n dorst te stillen, kon hij er water bij drinken uit de grote kuip, die in 'n hoek stond. Maar Legoska had liever een glas wijn. Nee hoor, de thuiskomst was helemaal niet prettig.

En daarom was Legoska heel boos toen zijn dochterje Kyra uit school kwam. Ze verschrok, toen ze haar vader zag. Maar toch groette ze beleefd:

„Dag vader, bent U weer terug?“

„Dat zie je toch wel. Is er geen vlees in huis? 'n Stuk varkensvlees? Ik heb razende honger.“

„Nee, vader. We moeten heel zuinig leven, want we

---

1) In Zevenburgen heeft men broden van 5 à 6 kilo. Daar doet men wel veertien dagen mee.

hebben maar heel weinig centen. Moeder verdient 'n klein beetje bij meester Zincké. En ik ga na school schapen melken voor de kaasfabriek."

„Jij?"

„Ja, vader. Dat kan ik heel goed. Ik krijg daar twintig bani voor."

„Waar is dat geld?"

„Moeder bewaart het. Ik weet niet waar het is."

„Jammer." Sandor wilde graag 'n borreltje gaan drinken. Maar hij had geen cent. Dat was maar goed ook. Anders had kommissaris Valenkov in Targo Moeres het zeker geroken. En dan...?

Kyra sneed ook 'n stuk brood af, strooide wat zout erop en begon te eten.

„Ik moet weer gauw gaan," zei Kyra tussen twee hapen door. „Anders kom ik te laat."

„Luister eens, Kyra. Weet jij waar de pastoor is?"

't Meisje keek op. „De pastoor, vader?"

„Ja. Ik eh ik moest hem spreken."

Maar Kyra was voorzichtig. Ze vertrouwde haar vader niet.

„Ik weet heus niet waar die is."

„Dat weet je wel, maar je wilt het niet zeggen."

Kyra zweeg. Ze wist het echt niet, maar ze wilde niet kabbelen met haar vader. Die dacht echter, dat ze het niet wilde zeggen. Hij pakte haar bij een armpje en zei dreigend: „Je moet 't me zeggen, anders word ik boos en dan kun je slaag krijgen."

„Maar ik weet het echt niet, vader."

„Je liegt. Kom er nu gauw mee voor de dag, want 'k heb niet veel geduld meer. Die gevangenis maakt 'n mens niet beter. En als jij me niet zegt, waar die pastoor uithangt, dan duwen ze er mij weer in. En misschien nog erger.”

„Ik weet het echt niet, vader.”

„Wel vervelende deugniet. Ik zal je een handje helpen. Hier en hier en nog wat.”

De man sloeg het kleine meisje recht in 't gezicht, zodat haar wangen er rood van werden en ze tranen in de ogen kreeg.

„Zeg op. Waar is die pastoor?”

Maar Kyra schreide zachtjes en zei niets meer. Toen werd de man heel erg kwaad. Hij greep een brandhout, dat bij de haard lag en sloeg het arme meisje daarmee. Ze viel op de grond en hij sloeg door. Maar Kyra zweeg. En juist daarom werd haar vader nóg bozer. Hij vloekte en schold en slag op slag trof 't arme kind, totdat.....

Opeens kreeg Sandor zelf een slag tegen z'n hoofd, die aankwam. Hij tolde even. Maar woedend draaide hij zich om met de stok in de hand. Achter hem stond z'n vrouw, hijgend en rood van 't harde lopen. Haar vuisten had ze in de zijden geplaatst. En haar ogen.....?

„Ga weg!” zei ze. „Ga weg, ik kan je niet zien. Zonder verder op hem te letten knielde ze naast Kyra. Ze nam 't hoofd van haar kind in haar handen. 't Meisje was bewusteloos. Toen stond moeder Legoska recht en keek haar man aan, die bedremmeld in de deur stond.

„Zijn dat de kunsten van de rode heren? Kinderbeul!

Vooruit naar Peter Hattyar en zeg, dat hij hier komt. Hij heeft verstand van ongelukken. En lopen, of je zult zoveel slaag krijgen, als je zelfs in de gevangenis nog niet gehad hebt. Rooie deugniet!”

En Legoska draafde naar de kruidenier, om als 'n kleine jongen z'n boodschap te doen.

Kyra moest 'n hele week te bed liggen en al die tijd moest haar vader zich tevreden stellen met 'n slaappleaats in 't schuurtje. Want in 't enige bed, dat zij bezaten was voor hem nu geen plaats. Kun je begrijpen. 't Was heus geen prettige thuiskomst voor hem geweest.

De kameraadjes van de klas kwamen 't zieke meisje opzoeken. Ze brachten van hun armoe allemaal wat mee: kaas, melk, vruchten, paprika en tomaten. Rachel Hanrath kwam ook. Rachel zei: „Die pastoor van jullie kan me niets schelen, want ik ben niet katholiek. Maar jij bent een flinke meid. En dit is voor jou.” Ze gaf een hele fles lekkere wijn.

„Dank je wel, Rachel. Ik vind het erg lief van je.”

„Ja, dat is in orde. En m'n moeder heeft gezegd, dat je vader nooit meer een slibovitz krijgt. Al betaalt hij hem met zilver.”

Na 'n week kwam Kyra weer in de school. Ze was juist op tijd om mee te werken aan 't grote plan voor Sakramentsdag.

Sakramentsdag

Dat is in Zevenburgen en in Hongarije een heel groot feest. Dan trekt de grote processie met 't Allerheiligste door het dorp. Maar dit jaar zou het geen processie zijn, want er was geen pastoor. Dus was er ook geen Allerheiligste. De boeren vonden het geweldig jammer. Maar er was niets aan te doen.

Niets aan te doen? Daarmee waren de schoolkinderen het niet eens. Zeker, er was geen H. Sakrament. Doch in de processie droeg men toch ook vaandels mee en beelden. Er liepen bruidjes in en kleine aposteltjes. Nee, er was nog wel iets van te maken.

Er werden bijeenkomsten gehouden buiten op de een of andere wei. Er werden bezoeken afgelegd bij jonge boeren, die al van school waren. Er werd, vooral door de meisjes, druk gewerkt. En toen de Sakramentsdag kwam, was alles klaar. De enige straat van 't dorp was schoon geharkt. Vóór de huizen stonden vazen met bloemen. En 't hele dorp was in de kerk. Ook de arbeiders van de Staatsboerderij.

Vóór in 't kleine kerkje stonden de beelden te wachten. Ze waren allemaal van hun troontjes gehaald en rond het altaar neergezet. Er brandden kaarsen bij ieder beeld en bloemen stonden er in vazen. 't Was heel mooi om te zien. De oude vaandels waren uit de kast gehaald. Ze stonden tegen de twee enige pilaren. Ze waren goed afgeborsteld en 't koper van hun stangen was opgepoetst.

Toen er gebeden was en voorgelezen uit 't evangelieboek, traden de kinderen naar voren. Ook jonge boeren verlieten hun plaats en namen de grote vaandels in hun sterke handen.

En langzaam groeide uit die wriemelende hoop een processie: 'n kruis voorop met kaarsendragers en daarachter in kleurige stoet de beelden en de vaandels, de bruidjes en al 't andere mooie van 'n Sakramentsprocessie in 'n Zevenburgs dorp.

Zo stapte de stoet de kerkdeur uit en ging de dorpsstraat in. De grote mensen sloten zich vanzelf aan. Eerst de mannen, die luide begonnen te zingen: „Adoro te devote” en daarachter de vrouwen, die meezongen, of hun rozenkrans baden. Monor hield Sakramentsprocessie, zoals ieder jaar. Alleen 't Allerheiligste zelf was er niet. En ook geen pastoor. Maar 't was toch mooi. En de kinderen hadden plezier, want 't was hun werk. Zij hadden er over gepraat. Zij hadden alles opgepoetst en schoongemaakt. Nu droegen ze fier en trots hun flam-bouwen en hun beelden, hun bloemenslingers en hun vaandelkwasten. En luidop zongen ze 't lied van de processie mee: „Visus, tactus, gustus in te fallitur.”

Dat was Latijn en dat had die rooie kommissaris niet graag. Harder jongens, harder meisjes: „Sed audito solo”.

't Klonk helder en stevig in de zonnige zondagmorgen. Langs de weg stonden de moeders met kleine kindertjes, die niet naar de kerk konden gaan. En toen het beeld van O. L. Vrouw voorbijgedragen werd, dat nog

half rood was van die verfpartij, toen maakten ze 'n kruis en ze baden hardop: „O. L. Vrouw van Bisistra, red ons van de roden. Amen. ”

Meester Zincké hoorde het gezang. Hij zat in z'n huisje en hij las en rookte. De processie kwam daar voorbij. En zo hoorde de meester het zingen en het bidden. Hij stond op uit zijn stoel en ging voor 't venstertje staan. Bij hem hingen er gordijnen voor het venstertje, bij de boerenhuisjes niet. Achter die gordijntjes stond hij en zag de stoet voorbijtrekken. Eerst lachte hij ermee en spotte: „Domme boeren. Drinken en gekke liedjes zingen, dat kunnen ze.”

Daar zag hij Muki Süsz voorbijkomen. Die droeg een groot vaandel. En ineens beleefde de meester weer die avond in de kerk, toen Muki het laddertje wegnam. En ineens hoorde de meester diezelfde stemmen, die nu buiten zongen maar in z'n hoofd lachten ze en scholden ze en..... hij voelde weer de klappen in de putika van Manzy Hanrath. Dat was amper veertien dagen geleden. Sergei Zincké hoorde de stem van kommissaris Valenkov. Sergei Zincké werd weer bang voor die rode kommissaris en hij werd boos op die boeren daarbuiten. En op die kinderen en... Daar ging het Madonnabeeldje voorbij. 't Stond op 'n draagbaartje. Bloemenslingers hingen er rondom. Maar aan 't hoofdje waren nog sporen van z'n roodververij te zien. Dat hadden ze er niet goed af kunnen krijgen.

Ineens was het alsof de duivel naast de meester stond

en hem influisterde: „Nu heb je een kans. Nu kun je je wreken. Daar 't beeld en... hier... aan de wand, je jachtgeweer.”

Meester Zincké luisterde naar die fluisterstem. Z'n ogen begonnen ondeugend te glanzen. En hij lachte. Hij lachte even vals als de duivel naast hem.

Zincké greep zijn geweer. Hij laadde het met twee patronen. Dan deed hij z'n regenjas aan. Daar stopte hij het geweer onder. En door 't achterdeurtje verliet hij het huis. Hij koos zijpaadjes en hij liep snel om de processie vóór te komen.

Bij de boerderij van Szabady stond een groepje bomen, 't waren wilgebomen. En eronder groeide kort hout. Daarachter verborg hij zich. Z'n geweer haalde hij onder z'n jas te voorschijn en z'n hoed duwde hij diep over z'n hoofd. Zo wachtte de deugniet op de processie. Tegenover hem, aan de andere zijde van de straat stond nog 'n vrouw met drie kleine kinderen. Eén droeg ze op haar arm en twee stonden tegen haar aan. Maar ze bemerkte niet, dat daar achter de bosjes zo'n duivelsknecht lag met een geladen geweer. Het zingen kon je al duidelijk horen. De kleurige stoet kwam dichterbij. De vrouw wees in de straat: „Kijk, Aranka, kijk daar. Hoe mooi, hè!”

Meester Zincké duwde de bladeren wat opzij en keek ook eens. Ja, daar zag hij het kruis naderen en ernaast twee jongens van z'n klas in 'n mooie rode toog gekleed. Van dit rood hield de meester niet en hij bromde: „Ik zal het jullie morgen inpeperen, vlegels.”

Vaandels kwamen en 'n groep bruidjes. Die strooiden bloemetjes uit korfjes op de schoon geharkte straat. En daar... daar had je het weer. Dat beeldje. Dat ellendige beeldje, waarop de meester en de duivel beiden zo boos waren; 't beeldje van O. L. Vrouw.

De schutter richtte zich half op. Hij nam z'n geweer beter vast. Hij zette de kolf tegen z'n schouder. Dan richtte hij scherp. Hij richtte op 't hart van de Lieve Vrouw en... schoot.....

Midden tussen 't gezang een knal... Gillen van kinderen. 't Beeldje viel in stukken. Eén meisje lag schreiend op de grond. Op de schouder kwam een streepje rood bloed door haar bruidjesjurkje. Eén jongetje liep huilend naar de kant van de weg met 'n bloedend handje in de hoogte. 't Gezang was stil. Vrouwen en mannen drongen rond 't kleine groepje en de mooie processie was helemaal in de war.

Achter de boerderij van Szabady vluchtte de meester. Snel en langs zijpaadjes wilde hij z'n huis bereiken. Maar hij was gezien. Szalbos, de herder, schreeuwde: „Daar gaat ie! Daar gaat ie,” en direct holden enkele mannen achter de vluchteling aan.

Nu kon de deugniet niet terug naar 't schoolhuis. Hij liep zo hard hij kon, want o wee, als de boeren hem te pakken kregen. Hij vluchtte naar de vlakte achter het dorp, waar anders de schapen en de koeien van de staatsboerderij graasden. Doch onder de achtervolgers waren ook jonge boeren en die hadden stevige benen.

Die konden vooruit komen. Ze wisten niet wie de schutter was, want ze keken op 'n regenjas en 'n donkere hoed. Maar ze moèsten hem hebben, al was het de commissaris zelf.

Met schrik hoorde de schutter de stemmen van zijn achtervolgers dichterbij komen. Vluggen, vluggen, meester. Hij hijgde naar adem. Hij werd moe. Daarom werden z'n passen onzeker en plotseling viel hij over een gewone molshoop. Toen klonk er weer een schot en 'n gil. De boeren zagen de man vóór zich vallen en opspringen en neervallen. Ze waren er spoedig bij. En daar... daar zagen ze meester Sergei Zincké op het grasveld... bewegingloos. Ze schrokken even. Dan knielden ze erbij en rukten de regenjas open. Het geweer rolde er uit en bloed kleurde de kleren op z'n borst rood. De tweede patroon was bij de val afgegaan en trof de man op dezelfde plaats waar hij het Lieve Vrouwenbeeldje geschoten had: in 't hart.

„Gods straf,” zei één der boeren. Hij nam onwillekeurig z'n hoedje af.

Tegen de eerste pilaar in 't kerkje van Monor is een lege plaats. Daar stond 't Lieve Vrouwtje. Maar het is stuk. En voor in de klas van Monor is ook een lege plaats. Gods hand strafte de heiligschennis zelf. Dat zeggen alle mensen van 't dorp.

Als Zevenburgen weer vrij zal zijn, dan zullen deze twee lege plaatsen weer ingenomen worden. Hoe lang zal dat nog duren?

De kleine Steffan

't Was al zeventien juni. Sandor Legoska wist het maar al te goed. Want hij telde de dagen. En nog wist hij niets van die vervelende pastoor. Er waren in Monor veel katholieken. Dat waren de oude Hongaren. Daar behoefde hij niet te gaan snuffelen of zoeken. Die zouden toch niets zeggen. Ja, hij moest voorzichtig zijn ook. Anders zou men hem 's avonds nog wel eens een flink pak slaag kunnen geven. Neen, bij die mensen moest hij niet aankloppen. Dan woonden er nog een paar Schismatieken. Dat waren natuurlijk Roemenen. Maar zij zouden ook niet willen helpen. Ze gaven wel niets om de pastoor, doch ze hadden nog 'n grotere hekel aan de rode regering.

Legoska wist heus niet hoe hij het aan moest leggen. Hij had heel veel in de omgeving rondgezworven. Maar zonder succes. Hij prakkezeerde zich suf, doch vond geen oplossing. En de tijd werd hoe langer hoe korter. 23 juni lag nog maar een week ver. En dan... en dan...?

Toen klopte de duivel ook bij Sandor aan en gaf hem een oplossing, een judasoplossing: „Roep de pastoor hier in 't dorp. Je kunt hem hebben waar je wilt.”

„Jawel, goed praten. Maar hoe?”

„Roep hem bij een zieke. Dan komt hij direct,” fluisterde de ondeugende duivel.

„Er zijn geen zieken!”

„Dan moet je er een maken. Koop een zieke voor een paar lei. Die moet je er voor over hebben.”

Toen snapte het Legoska. Te deksel ja, dat zou hij doen. En de achttiende juni 's morgens stond hij al aan de deur van Kovvaes huisje.

Kovvaes was een schooier. Hij leurde langs de deuren en bedelde wat bani's. Als hij er genoeg had ging hij naar de putika van Hanrath en dronk zoveel slibovitz als hij geld had. De boeren wilden niets te doen hebben met Kovvaes. Dat was erg voor z'n vrouw en z'n twee kindertjes. Toen pater Pio nog op de pastorie was, had hij ze vaak stilletjes geholpen. Maar zonder dat de bedelaar er iets van wist.

Deze schooier had Legoska opgezocht. Kovvaes was thuis.

„Kan ik je even spreken?” vroeg Sandor.

„Als er wat te verdienen is dan wel. Ik heb dorst,” zei Kovvaes.

„Ja, er is misschien wel wat te verdienen. Maar loop even mee op.”

Nu de bedelaar wilde wel wat extra's hebben. Dus stapten de twee even later langs de akkers.

Toen legde Legoska zijn plan uit.

„Weet jij waar die pastoor zit, die Pio?”

„Nee, wat heeft er dat mee te maken?”

„Nou, aan die pastoor is te verdienen. Geef jij iets om die zwartrok?”

„Niks. Hij kan me gestolen worden. Hij heeft me nooit 'n enkele bani gegeven om 'n glaasje te kopen. Nee, die kan ik missen.”

„Luister nu eens goed, Kovvaes. Al jij je één avond

en nacht zo ziek kunt houden, dat die pastoor je komt bezoeken, dan krijg je van mij twee lei. Doe je dat?"

„Wat moet die zwarte bij mij doen?"

„Wel, hij komt toch bij ieder ernstige zieke om ze die zogenaamde sakramenten te geven."

„O ja. En nu moet ik me ziek houden?"

„Juist. Heel erg ziek. Zo ziek, dat je vrouw een boodschap naar de pastoor stuurt. Als je dat doet, betaal ik je twee lei."

„En wanneer moet dat gebeuren?"

„Vanavond en vannacht."

„Maar welke ziekte kun je zo maar maken? Tandpijn?"

„Ben je gek. Je hebt heel erge buikpijn. Je jammert en kruipt door je bed. Je wilt niet eten en niet drinken. En zo. Gesnapt?"

„Wacht even. Zeg Sandor, als je me nu één lei wil geven en morgen nog twee, dan denk ik wel dat ik me ziek kan houden."

„Doe je het zeker?"

„Geef op dat geld. En je krijgt 'n zieke! Nee maar, zo'n zieke is er in 't hele dorp nog niet geweest."

Legoska diepte uit zijn zak wat nikkelen geldstukken op: 5 stukken van 20 bani. Dat was samen één lei. 't Was alles wat hij bezat. En hij had 't nog wel moeten stelen uit 't spaarpotje van z'n vrouw.

„Hier dan."

Kovvaes graaide het van z'n hand en lachte eens.

„'t Is al gewisseld, zie ik. Dat is gemakkelijk."

„Dus vanavond ziek zijn, hè. En dan vragen om de pastoor, hoor!”

„Brenge die de rest van 't geld mee?”

„Ja, en misschien nog wel meer.”

Bij 'n kruispunt van 't zandpaadje gingen ze uit elkaar. Kovvaes zocht de kroeg van Manzy Hanrath op en Legoska... huppelde naar de stad, om kommissaris Valenkov soldaten te vragen.

's Avonds in 't schemeruur kwam de vrouw van Kovvaes bij Peter Hattyar. Ze was erg zenuwachtig. „M'n man is ziek,” klaagde ze, „heftig ziek. Hij heeft erge krampen in z'n buik. Hij denkt dat ie dood gaat en hij roept om de pastoor. Heb je geen drankje of zoiets voor die ziekte, Peter?”

„Ja, als jouw man wil gaan hemelen, zal hij best een pastoor kunnen gebruiken. Ik zal direct komen kijken. Wacht even, dan ga ik mee.”

Zo kwam de kruidenier in 't huisje en bij het bed van de bedelaar. Hij hoorde de man kermen en jammeren. Hij zag hem zich wringen. En hij dacht ook dat het ernst was.

„Ik zal wat klaar maken voor hem,” zei Peter. „M'n jongen zal het dadelijk brengen.”

„De pastoor! De pastoor moet komen”, riep de zieke. „Ik moet biechten, biechten, anders ga ik naar de hel!”

De judas speelde z'n spel zo echt, dat je er bang van zou worden. Peter Hattyar spoedde zich naar huis en riep Steffan.

„Steffan. Die schooier van 'n Kovvaes ligt op sterven.

Ik zal zelf even de pastoor waarschuwen. Ga jij dan dit drankje erheen brengen. Wil je?"

„Zal ik de pastoor waarschuwen, vader?"

„Nee, jongen. 't Wordt donker. Ik ga zelf. Ik weet de plaats ook."

Even later snelde de kruidenier over de landwegen en over de vlakte naar het Blauwe Ven en de drie rode dennen.

En de kleine Steffan spoedde zich even snel met een pijnstillend drankje naar de hut van de schooier.

Aan de andere zijde van het dorp wachtte Legoska op de rode soldaten, die de kommissaris hem beloofd had. Die kwamen toen het donker was. 't Waren er vier.

„Waar is die zwarte", vroeg de sergeant van het troepje.

„Kom maar mee," zei de verrader. „Doch we mogen niet door 't dorp gaan, anders zou iemand nog die pastoor kunnen waarschuwen. We moeten heel stil zijn. Dan lukt het zeker."

„Er is een beloning uitgereikt voor hen die de zwarte te pakken krijgt en bij onze kommissaris brengt."

„Zo!" zei Legoska.

„Ja, honderd lei!"

„Honderd lei. Dat is veel!"

„Die zullen we vannacht verdienen, mannen," zei de sergeant. „Dus stil zijn, hè. Geen geluid. Begrepen?"

„Ja, sergeant."

„Dan voorwaarts. Achter die burger aan."

Met 'n grote boog en over heel smalle paadjes bracht de verrader z'n troepje bij 't huisje van de bedelaar. Dat lag gelukkig wat eenzaam. De vier mannen verborgen zich zachtjes in 't donkere struikgewas.

„Jij geeft een teken, hè?” fluisterde de sergeant.

„Ik zal hem hardop groeten als ik hem zie. Dat hoor je wel.”

„In orde. Die zwarte wordt gepakt. Reken maar, hoor!”

„Stil nu.” Ook de sergeant kroop weg en 't was stil, doodstil om 't huis.

Alles was dus heel goed geregeld. En die arme pastoor liep z'n ongeluk tegemoet...

Ja, als er geen schooljongens meer waren.

De kleine Steffan had zijn flesje afgegeven. Hij stond buiten en wilde weer naar huis gaan. Maar eerst liep hij een klein stukje in de richting van de vlakte, om te zien of hij z'n vader bemerkte. Maar 't was zo donker dat hij niets kon zien. Toen stapte hij weer terug. Plotseling stond hij stil. Kraakte daar iets in de struiken? Hoorde hij daar fluisteren? Onbeweeglijk stond de jongen op 't kleine stukje grasveld bij 't huisje. En zo hoorde hij de laatste zinnen tussen Legoska en de sergeant.

Ineens begreep Steffan dat er verraad was. Daar lagen soldaten die pater Pio gevangen wilden nemen. Dat mocht niet. Dat moest voorkomen worden. Hij moest weg. De pastoor waarschuwen. Even dacht Steffan aan beren. 't Was wel wat gevaarlijk in de nacht. Maar 't moest.

Heel zachtjes stapte hij terug, tot hij een eindje van het huisje verwijderd was. Maar dan draaide hij zich om en holde recht vooruit over de vlakte. De weg naar 't Blauwe Ven moest hij vinden, nu in de donkerte.

O, Moeder Maria, help die arme dappere jongen toch, anders is pater Pio verloren.

Legoska zag echter even de hollende knaap, juist vóór hij door 't donker werd opgeslokt.

„Sergeant, vlug. Daar loopt iemand. Er is verraad.”

„Wat zeg je? Vooruit, één man hier. Jij Lopescu ga mee. Die vent moeten we inhalen vóór het te laat is.”

Met z'n drieën lopen ze achter Steffan aan. Maar 't donker is erg lastig. Ze kunnen hem maar moeilijk onderscheiden. Eéns heeft de sergeant zijn revolver getrokken om te schieten. Doch dat is te dom. Hij heeft helemaal geen kans om hem te raken. En 't schot zal de hardloper waarschuwen.

„We blijven achter hem,” hijgt Legoska. „Hij gaat immers ook naar die zwartrok toe.”

„Daar heb je gelijk in,” zegt de sergeant. „Nu vangen we hem zeker.”

„Is die pastoor gewapend?” vraagt de soldaat.

„Nee,” antwoordt Legoska. „Hij kan niet schieten.”

„O,” zegt de soldaat. „Zie je die hardloper nog?”

„Ik wel.” De verrader is het verst vooruit. Hij laat zich deze kans niet ontglippen. 't Gaat immers om de pastoor of om hem.

Ondertussen draaft Steffan maar verder. Met z'n jonge beentjes kan hij gemakkelijk die oude achtervolgers

voorblijven. Doch hij weet niet dat hij achtervolgd wordt.

Hij denkt alleen aan het gevaar voor de priester.

En wat duurt de weg toch lang. Nog is hij niet aan de vlakke met stenen. Even rust hij uit en staat stil. Hij moet eens zoeken, want zo breed is de vlakke toch niet. Vijftig meter achter hem vallen drie mannen plat op de grond. Ze zijn bang dat ze gezien zullen worden. Maar 't loopt goed af voor hen. Steffan stapt weer verder. Nu niet in draf. Hij is erg moe. Z'n hartje klopt snel en luid onder z'n kieltje. Met z'n oogjes probeert hij in die duisternis verder te zien. Want hij heeft de juiste weg niet. Achter hem stappen de drie kerels heel voorzichtig het donkere figuurtje na.

Zo zwerft het kereltje al bijna een uur over de grazige vlakke en loopt in een cirkel. Dat doet die donkerte. En de soldaten en Legoska zwerven mee.

Eindelijk ontdekt hij een bekende groep jeneverstruiken. Ha, nu zal het beter gaan. En werkelijk komt hij op 't hem bekende pad.

Vooruit nu Steffan, volhouden, kereltje. Laat zien wat je kunt. Maar kijk toch even om. Dan zul je zien wie je meeneemt. Een judas is het en twee rode soldaten. Kijk dan toch om!

Maar nee. 't Dappere mannetje loopt verder en verder nu. Hij heeft de juiste weg gevonden. Als de pastoor al onderweg is, zal hij hem spoedig tegenkomen.

Nu is hij over de grote vlakke; de donkere bosjes staan naast het pad. Eensklaps staat hij stil. Daar voor hem meent hij iets te zien.

„Pater Pio,” roept hij. Arme jongen, hij weet niet, dat de verrader met z'n soldaten meeluisteren. Ze sluipen voorzichtig naderbij.

„Ja, hier. Ben jij 't Steffan?”

„Ja pastoor. U moet niet verder gaan. Er zijn soldaten. Die loeren op U om U gevangen te nemen.”

„Wat zeg je, jongen?”

Doch toen sprong plotseling de sergeant vooruit met zijn revolver: „Halt, pastoor Pio, je bent m'n gevangene.”

„Verraad,” gilte Steffan.

Even was de pastoor overrompeld. Hij zag de twee soldaten met hun geweren. Maar meteen greep hij naar zijn borst, haalde daar 't doosje met de H. Hostie uit, gaf het de kleine Steffan en zei:

„Vlucht, jongen, 't is Onze Lieve Heer.”

In 'n oogwenk had Steffan het doosje gepakt en in z'n bloesje gestopt. Toen liep hij met z'n vermoeide been-tjes, al wat hij kon. Hij brak door 't lage hout en lette niet op de takken die hem in 't gezicht sloegen. Vooruit. O. L. Heer redden.

„Loop, Lopescu. Arresteer me dat kleine kring. Neem hem dat ding af wat hij gekregen heeft.”

Lopescu sprong de vluchteling achterna in de bosjes.

„Halt! Halt!” schreeuwde hij. Maar Steffan dacht er niet aan om halt te houden.

De sergeant hield ondertussen de pastoor met z'n revolver in bedwang. „Onderzoek z'n kleding, burger,” kommandeerde hij aan Legoska. Toen moest de verrader

te voorschijn komen. Een beetje verlegen stond de verrader voor z'n eigen priester. Hij wilde hem aftasten om te zien of hij wapens droeg. Doch op dat moment vloog plotseling de revolver uit de hand van de sergeant. Legoska kreeg een vuiststomp in z'n gezicht, dat hij achterover sloeg. Muki Palka, de trouwe begeleider van de pater was te voorschijn gekomen. Z'n geweer hield hij nu opgeheven en bedreigde daarmee de beide bandieten. Maar hij zei niets en z'n gezicht was half verborgen achter een zwarte lap.

Pater Pio zocht de gevallen revolver op.

„Je kwam juist op tijd,” zei hij, „ze hadden me bijna.”

Op dit moment klonk van achter de bosjes een schot. De pastoor verschrok.

„Vlug, vlug Muki. Daarheen. M'n kleine Steffan.” Zonder verder op de beide bandieten te letten, braken ze door 't lage hout in de richting van het geluid. Spoedig hoorden ze kermen en schreien.

„O, God,” riep de priester, „dat is Steffan. Als we maar niet te laat zijn.”

Ze liepen op het geluid af. Ze zagen de soldaat die gebogen stond over iets op de grond. Muki viel op de man aan en gaf hem een klap met de geweerkolf, zodat de rode jachthond in elkaar zakte. Maar de pastoor knielde bij de kleine Steffan, die schreiend voor hem lag.

„Arme jongen. Is 't erg?” vroeg de priester. „Waar doet 't pijn?” De gids had het geweer van de soldaat gegrepen en haalde er de patronen uit. Eén ontbrak er

in de houder. 't Was de ongelukskogel die Steffan getroffen had.

Nu haastte hij zich om de pastoor te helpen.

„Kijk eens waar hij geraakt is, Muki. En waar is Ons Heer? Dat droeg hij bij zich.”

De ondergrondse tastte het lichaam af van de kleine jongen. Hij vond zijn krampende handje op zijn been. En daar voelde hij ook bloed.

„'t Is niet erg, pastoor. Een beenschot, anders niet.”

„En de H. Hostie is weg, Muki. Steffan, wat is er met Ons Heer gebeurd? Toe praat eens, Steffan, de soldaten zijn weg.”

„Hij schoot op me, pastoor. Toen viel ik. Het deed heel erg pijn. Toen wilde hij Ons Heer afnemen. Maar 't was donker en ik was hem voor. Ik ben te communie geweest, pastoor, om de Lieve Heer te redden. Mag dat, pastoor?”

„Dat is heel goed, m'n jongen. Dat is heel goed, hoor.”

„We moeten zien dat we weggkomen, pastoor. Er zijn misschien nog meer soldaten,” zei Muki fluisterend.

„O ja, zeker, Muki. Ik neem Steffan. Hij moet met ons mee. Hij is anders niet meer veilig. Ga jij vooruit, Muki?”

„Eerst even hier nakijken,” zei de rode herder. Snel bukte hij zich over de neergeslagen Lopescu. Hij nam z'n kogels mee en z'n geweer. Dan snelde hij vooruit in de richting der Kelemenbergen, terwijl de pastoor met Steffan op zijn armen, wat moeilijker volgde.

„Wees maar niet ongerust, Steffan,” zei de priester, „morgen weet je vader al waar je bent.”

't Donker slokte de groep van drie op.

De sergeant en Legoska hadden heel voorzichtig een tijdje gewacht. Ze waren nu immers ongewapend. Maar ginds op de vlakte ontwaakte Lopescu. En die begon te schreeuwen uit alle macht.

Toen bemerkte de sergeant aan het geroep dat het gevaar geweken was en hij zei tot z'n gezel:

„Vooruit burger, we moeten onze kameraad te hulp snellen. Maak voort.”

Toen baanden ook zij zich een weg door het lage hout en vonden de beroofde makker.

Er werd veel gepraat en gevloekt tussen die drie. Maar ten laatste stapten ze toch in de richting van Kovvaes' huisje. En ook deze drie verdwenen in het donker.

Daags daarna kreeg Peter Hattyar een geheime boodschap, waar z'n zoon was. Alweer was er een plaatsje leeg in Monor.

En acht dagen later werd Sandor Legoska door de rode soldaten gehaald. Z'n tijd was om. Maar de speurhonden vonden hem niet thuis. Na lang zoeken ontdekten men het lijk van de ongelukkige in 'n boom op de vlakte. Hij had zich, evenals Judas, opgehangen.

Kommissaris Valenkov liet het lastige dorpje voorlopig met rust. Hij had er genoeg van. Aan de hoge rode

heren in de hoofdstad schreef hij in z'n rapport: Monor is een rustig plaatsje met allemaal trouwe kommunisten..... Ha! Ha! Wie lacht daar?

Eenmaal zal Roemenië vrij zijn. Eenmaal zal Hongarije vrij zijn, en Bulgarije en Joego-Slavië en zoveel andere landen.

Eenmaal zal ook Rusland vrij zijn. Dan zijn echter de priesters weg en moet in al die landen weer opnieuw begonnen worden om de leer van O. L. Heer te verkondigen.

Wie zullen de nieuwe apostelen zijn?

Maar nu moeten we bidden, veel bidden, opdat de brave mensen onder de zweepslagen van de rode duivel toch braaf zullen blijven. Want dat is zo moeilijk.

O. L. Vrouw van alle Nood, red rood Rusland.

De Kruisboeken

Een leesmethode met driedubbel doel:

- a) Spannende verhalen, in tekst en inhoud opklimmend in moeilijkheid.
- b) Wetenswaardigheden over vreemde landen en volken.
- c) Missiewerk over de hele wereld.

1e en 2e leerjaar	1. Toko
3e leerjaar	2. Timpie Tip 3. Droomland
4e leerjaar	4. Avonturen van Kapitein Judocus 5. De schooljeugd van Targo Moeres 6. Het boogschuttertje
5e leerjaar	7. Soeti de Wreker 8. Noëmi de slavin 9. Malek Mansur
6e leerjaar	10. Soeti de Katechist 11. Noëmi de Martelares 12. De zuster en haar Chinees I 13. De zuster en haar Chinees II
7e leerjaar	14. Benauwde ogenblikken 15. Rodrigo 16. De nieuwe Albatros 17. De Albatros in de storm 18. Het meisje van de wrede rivier

---

In de Sint Paulus Reeks verschijnen:

Het Toverstafje van Prinsje Tibo
N. Koeloe
Van een kikker die koning was
Simba de tamme leeuw
Prinsje Tibo en Mau-Mau de draak
Soetilah